

LÄROPLANSGRUNDER FÖR DEN ALLMÄNBILDANDE GYMNASIEUTBILDNINGEN OCH GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN

Läroplansgrunderna ska utgöra grund för de läroplaner som ska antas för utbildningarna på gymnasienivå. Läroplansgrunderna konkretiserar och kompletterar de allmänna mål och bestämmelser som anges i lagstiftningen.

Läroplansgrunderna
fastställda av Ålands
landskapsregering
31.5.2016

INNEHÅLL

1. Inledning.....	4
1.1 Läroplanens utformning	4
1.1.1 Läroplanens allmänna del.....	5
1.1.2. Läroplanens ämnesdel	5
2. Utbildningens struktur och omfattning.....	7
3. Utbildningspolitiska mål	8
3.1 Hållbarhet	9
3.2 Entreprenörskap.....	9
3.3 Digitalisering	9
3.4 Flexibilitet	9
3.5 Jämlikhet och jämställdhet	9
3.6 Integration	9
4. Grunden för det pedagogiska arbetet.....	10
4.1 Värderingar och människosyn.....	10
4.2 Lärande och kunskapssyn.....	10
5. Studerandevård.....	11
6. Utvärdering och kvalitetssäkring.....	11
6.1 Intern utvärdering	12
6.2 Extern utvärdering.....	12
7. Övriga bestämmelser.....	12
7.1 Tillgodoräknande av tidigare studier och erkänt kunnande.....	12
7.2 Validering	13
7.3 Dokumentation och arkivering	14
7.4. Studieuppehåll	14
8. Den allmänbildande gymnasieutbildningen	14
8.1 Personlig studieplan	14
8.2 Övergripande mål.....	14
8.2.1 Temaområden.....	15
8.3 Studerande med annan språkbakgrund än svenska.....	18
8.4 Utbildningsform	19
8.4.1 Studier med olika inriktning.....	20
8.4.2 Examen.....	20
8.5 Lärmiljö.....	21
8.6 Studiehandledning.....	21
8.7 Stöd för lärande och studier.....	21
8.8 Bedömning	22

8.8.1	Kursbedömning	22
8.8.2	Bedömning vid tillgodoräknande av studier.....	23
8.8.3	Förnyad bedömning.....	23
8.8.4	Rättelse av bedömning	23
8.8.5	Bedömning av ämneslärokurs	23
8.9	Allmänbildande gymnasieexamensbetyg	24
8.10	Övriga betyg	24
9.	Den grundläggande yrkesutbildningen.....	25
9.1	Personlig studieplan	25
9.2	Övergripande mål	26
9.2.1	Temaområden	26
9.2.2	Nyckelkompetenser för livslångt lärande.....	29
9.3	Studering med annan språkbakgrund än svenska.....	29
9.4	Utbildningsform	30
9.4.1	Grunder för yrkesinriktade examensdelar	31
9.4.2	Grunder för gemensamma examensdelar	32
9.4.3	Grunder för fritt valbara examensdelar	33
9.4.4	Lärande i arbete	35
9.4.5	Högskoleförberedande utbildningshelhet inom kompetensbaserad utbildning	35
9.4.6	Examen	36
9.5	Lärmiljö.....	36
9.6	Studiehandledning	37
9.7	Stöd för lärande och studier.....	37
9.7.1	Stödundervisning.....	37
9.7.2	Specialundervisning	38
9.8	Erkännande av tidigare studier och kunnande inom den grundläggande yrkesutbildningen	38
9.8.1	Erkännande av kunnande från en tidigare avlagd yrkesutbildning.....	39
9.8.2	Erkännande av kunnande från gymnasiestudier	39
9.8.3	Erkännande av kunnande från tidigare avlagda examensdelar i en fristående examen samt från studier vid högskola eller universitet	39
9.8.4	Erkännande av kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet	40
9.8.5	Erkännande av utlandsstudier och kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet utomlands	40
9.8.6	Erkännande av övrigt kunnande	40
9.9	Bedömning	41
9.9.1	Bedömning av lärande.....	41
9.9.2	Studerandes egenbedömning	41
9.9.3	Bedömning av kunnande	41

9.9.4	Yrkesprov	44
9.9.5	Förnyad bedömning.....	45
9.9.6	Rättelse av bedömning	45
9.10	Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning.....	45
9.11	Övriga betyg och intyg	45
10.	YRKESINRIKTAD SPECIALUNDERVISNING	46
10.1	Individuell plan.....	46
10.2	Övergripande mål	47
10.3	Utbildningens struktur och omfattning.....	47
10.4	Grunder för yrkesinriktade examensdelar	47
10.5	Grunder för gemensamma examensdelar	47
10.6	Grunder för fritt valbara examensdelar	48
10.7	Lärande i arbete (LIA).....	48
10.8	Bedömning och betyg.....	48
10.9	Yrkesträningsundervisning.....	49
Bilaga 1:	Timfördelning för allmänbildande gymnasieutbildning.....	50
Bilaga 2:	Antalet obligatoriska allmänna ämnen i gemensamma examensdelar inom den grundläggande yrkesutbildningen	51
Bilaga 3:	Jämförelsetabeller.....	52
Bilaga 4:	Centrala bedömningsindikatorer.....	53
Bilaga 5:	Krav på yrkesskicklighet, föremål för bedömning och allmänna bedömningskriterier.....	54
Bilaga 6:	Förteckning över planer	57
Bilaga 7:	Nyckel för omräkning av HUTH-kurser vid Ålands lyceum till kp i Ålands yrkesgymnasium.....	59
Bilaga 8:	EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	60
Bilaga 9:	Tabell som anger nivåkraven för olika språk.....	70

1. INLEDNING

Landskapsregeringen är huvudman och har ett övergripande utvecklings-, lednings- och tillsynsansvar för den utbildning och verksamhet som bedrivs med stöd av landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning och kallas i den fortsatta texten gymnasielagen. Till landskapsregeringens uppgifter hör enligt denna lags 16 § att fastställa läroplansgrunder.

Föreliggande läroplansgrunder är fastställda för den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen, men bör även i tillämpliga delar användas för annan utbildning på gymnasienivå.

Läroplansgrunderna ska utgöra grund för de läroplaner som ska antas för utbildningarna på gymnasienivå. Läroplansgrunderna konkretiserar och kompletterar de allmänna mål och bestämmelser som anges i lagstiftningen och är det styrdokument som ska säkerställa att undervisningen utformas i enlighet med de krav och förväntningar som samhället ställer på dagens utbildning.

I läroplansgrunderna formuleras landskapsregeringens utbildningspolitiska mål och ställningstaganden genom beskrivningen av grundläggande värderingar, kunskapssyn, övergripande mål och allmänna bestämmelser vilka ska avspeglas i den dagliga pedagogiska verksamheten.

Läroplansgrunderna beskriver gymnasieutbildningens struktur och omfattning. Läroplansgrunderna fastställer timfördelning för de kurser som ingår i den allmänbildande gymnasieutbildningen och grunder för den grundläggande yrkesutbildningens kompetensområden.

De åländska utbildningarna på gymnasienivå beaktar landskapets behov och särdrag. Utbildningarna motsvarar samma kravnivå som gäller för motsvarande utbildning i riket och övriga Norden.

Definitioner

Med skola avses de skolor som upprätthålls av myndigheten Ålands gymnasium och sådan utbildning som bedrivs av offentlig- och privaträttsliga juridiska personer i enlighet med landskapsregeringens tillstånd.

I den fortsatta texten avses med utbildning den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen samt annan utbildning på gymnasienivå. Med annan utbildning avses bland annat kompletteringsutbildning som krävs för att bibehålla eller uppnå en kompetens, vidareutbildning som höjer kompetensen genom att bygga på en tidigare avlagd examen med en högre examen, fortbildning som krävs för att en yrkesverksam ska kunna bibehålla och utveckla sin yrkesskicklighet samt kursverksamhet.

I gymnasielagens 16 §, mom. 4 fastställs att läroplansgrunderna ska innehålla bestämmelser om obligatoriska allmänna ämnen, grunder för yrkesämnesstudier och valbara ämnen för den grundläggande yrkesutbildningen. I denna läroplansgrund används för den kompetensbaserade grundläggande yrkesutbildningen begreppet gemensamma examensdelar i stället för obligatoriska allmänna ämnen, begreppet yrkesinriktade examensdelar i stället för yrkesämnen och fritt valbara examensdelar i stället för valbara ämnen.

1.1 Läroplanens utformning

Ålands gymnasiums styrelse eller den styrelse, direktion eller annat förvaltningsorgan som ansvarar för den utbildning som avses i gymnasielagens 4 § fastställer läroplan som grundar sig på landskapsregeringens läroplansgrunder. För den allmänbildande utbildningen utformas en läroplan som omfattar en allmän del och en ämnesdel som beskriver de olika kurserna. För den grundläggande yrkesutbildningen utformas en allmän del gemensam för alla utbildningar och för varje kompetensområde en läroplan som beskriver de yrkesinriktade examensdelarna. Läroplanerna för den

grundläggande yrkesutbildningen ska göras upp så att de ger studerande möjlighet att individuellt välja att genomföra studier i läroämnena i den allmänbildande utbildningen (LR beslut nr 39 U2/24.04.2015) och examensdelar från andra kompetensområden. Studerande i den allmänbildande utbildningen ska ges möjlighet att individuellt välja att genomföra examensdelar i den yrkesinriktade grundutbildningens utbud.

Läroplansgrunderna och läroplanerna är offentliga dokument. Läroplanerna styr och reglerar undervisning och annan verksamhet som anknyter till utbildningen. För att garantera studerandes rättsskydd ska läroplanerna ge tillräcklig information om de studier som ingår i examen samt om bedömningen och studiearrangemangen. Rektor, biträdande rektor, lärare och övrig undervisningspersonal är skyldiga att i sitt arbete använda läroplansgrunden och läroplanen som ett rättesnöre. Skolans ledning är skyldig att informera studerande, vårdnadshavare, arbetslivet och relevanta intressegrupper om innehållet i läroplansgrunder och läroplan.

Myndighetens styrelse eller motsvarande organ ansvarar för läroplansprocessen och för att läroplanen kontinuerligt revideras för att säkerställa att utbildningen är aktuell. Läroplanerna förnyas utgående från utbildningspolitiska linjedragningar och samhällets utveckling. Rektor eller biträdande rektor har ansvar för läroplansprocessen och samverkar med lärare, övrig undervisningspersonal och studerande. Även företrädare för arbetslivet, vårdnadshavare och andra intressegrupper kan involveras. Vid utformningen av grunder och läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen bör skolan föra diskussioner med företrädare för arbetslivet för att kunna beakta de utvecklingstendenser och omvärldsförändringar som kommer att präglade framtida yrkesverksamhet.

Läsåret för den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen indelas i perioder i enlighet med landskapsregeringens beslut.

1.1.1 Läroplanens allmänna del

Den allmänna delen i läroplanen ska utgående från läroplansgrundens bestämmelser innehålla beskrivningar för

- skolans visioner och verksamhetsidé
- vilka delar av värdegrunden som särskilt betonas i utbildningen
- studieupplägg, -inriktningar och kompetensområden
- hur lärmiljön är utformad
- hur studerandevården och samarbetet med vårdnadshavarna förverkligas
- hur studiehandledning, stödundervisning och specialundervisning är utformad
- hur jämlikhet och jämställdhet främjas i utbildningen
- bedömning
- förfarande vid identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande
- kontinuerlig intern utvärdering av verksamheten

1.1.2. Läroplanens ämnesdel

Ämnesdelen ska förutom mer konkretiserande beskrivningar av hur läroplansgrunderna förverkligas också innehålla redogörelse över

- hur läroplansgrundernas temaområden förverkligas i utbildningen
- den studerandes möjligheter till individuella val samt hur samarbetet med övriga utbildningar, arbetslivet samt andra organisationer och myndigheter förverkligas

Läroplanen för den allmänbildande gymnasieutbildningen ska innehålla beskrivningar av

- mål, innehåll och bedömningsgrunder för de olika ämnena
- kurser som ingår i de olika ämnena

Vid utformningen av läroplanen för den grundläggande yrkesutbildningen ska examensdelarna struktureras i perioder för att få en flexibilitet som möjliggör individanpassade studievägar och flexibel antagning. Varje examensdel koncentreras i så få perioder som möjligt för att möjliggöra avläggande av enskilda examensdelar. Läroplanerna ska dessutom innehålla beskrivningar av

- ordningsföljden för avläggande av examensdelarna
- mål och kunnande för de olika examensdelarna
- bedömningskriterier för de olika examensdelarna
- genomförandet av lärande i arbete och i vilka examensdelar och perioder lärande i arbete ingår
- beskrivning av yrkesprov som ska godkännas av yrkesråd
- bedömning i yrkesprov som ska godkännas av yrkesråd och eventuell annan kompletterande bedömning som grund för bedömning av examensdel

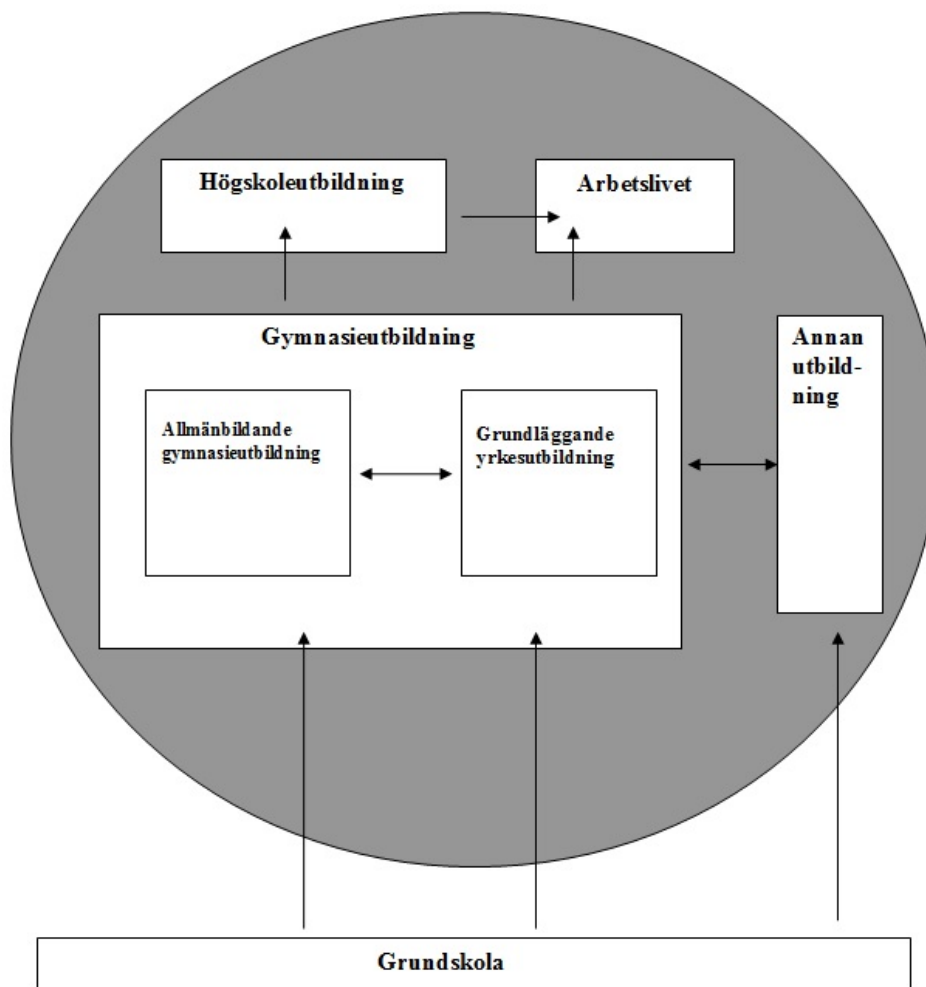
2. UTBILDNINGENS STRUKTUR OCH OMFATTNING

Gymnasieutbildningen på Åland har som mål att ge studerande beredskap att leva och bo i ett ölandskap och kunna ha hela världen som arbetsfält.

Det utbildningspolitiska målet är att erbjuda en lokalt anpassad ungdoms- och vuxenutbildning som främjar hållbarhet, entreprenörskap, jämlikhet och jämställdhet. Utbildningens struktur, omfattning och innehåll ska i första hand ta fasta på det lokala kompetensbehovet och utbildningen ska vara så flexibel att den kan anpassas både till individens och lokalsamhällets behov. Utbildningen måste följa kunskapsutvecklingen i omvärlden och se till att åländska studerande ges möjlighet att studera vidare på högre nivå både inom och utanför landskapet.

Utbildningen har som mål att svara mot individuella behov och förutsättningar. Genom att erkänna kunnande som förvärvat genom tidigare studier eller på andra sätt skapas flexibilitet och individuell studiegång.

Utbildningsstrukturen är uppbyggd stegvis så att studerande har möjlighet att gå vidare från en utbildningsnivå till en annan i enlighet med schematiseringen nedan. Schemat visar landskapets utbildningsutbud för studier efter grundskolan.

Den allmänbildande utbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen och ska inriktas på att ge studerande en grund för vidare studier på högre nivå. Den allmänbildande utbildningens struktur och omfattning beskrivs närmare i kapitel 8.

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med angiven yrkesinriktning, förutom utbildningarna inom social- och hälsovårdsbranschen och sjöfartsbranschen som leder till grundexamen. Den grundläggande yrkesutbildningen ger kompetens för att verka i arbetslivet och allmän behörighet för vidare studier. De grundläggande yrkesutbildningar som ordnas med landskapsregeringen som huvudman uppräknas i bilaga till landskapsförordningen om gymnasieutbildning (2016:24).

3. UTBILDNINGSPOLITISKA MÅL

I det snabbt föränderliga samhälls- och arbetslivet är det svårt att fastställa vilka färdigheter och kunskaper som kommer att vara gångbara i framtiden. Det finns forskning som pekar på att en tredjedel av dagens yrken kommer att försvinna under de kommande 10 – 20 åren på grund av digitaliseringen. Dessa ersätts med andra yrken och befattningar som vi ännu inte känner till. Att använda verktyg interaktivt, att samverka i nätverk och att kunna agera självständigt är viktiga framtida kompetenser på en rörlig arbetsmarknad. EU har som ett led i sin framtidsstrategi formulerat nyckelkompetenser för livslångt lärande¹.

Med nyckelkompetenserna som grund kan följande anses vara viktiga målområden för utbildningen:

- problemlösning och ständigt lärande
- interaktion och samarbete
- hållbar utveckling
- självständigt och företagsamt agerande
- yrkesetiskt handlande
- aktiv hållning för att upprätthålla hälsa, säkerhet och funktionsförmåga
- förmåga att se vikten av estetikens betydelse för trivsel och välbefinnande
- matematiken, naturvetenskaper, teknologi och informationsteknik som redskap för samhällsutveckling
- kommunikation, språkkunskaper och mediekompetens
- förmåga att ta aktiv del i samhället och på ett öppet sätt möta andra kulturer

Den åländska utbildningen på gymnasialstadiet ska sträva till att ge studerande beredskap och kompetens att klara sig i olika situationer. Den ska också verka för att ge studerande möjlighet till personlighetsutveckling och därmed ökad livskvalitet. Studerande ska också få kunskap om den åländska självstyrelsen, dess bakgrund, nuvarande form och utvecklingsmöjligheter. De ska få utveckla sina kunskaper om den åländska kulturen.

Ålands landskapsregering och Ålands lagting har 26.6.2015 antagit ett utbildningspolitiskt program ”Kompetens 2025” som ska prägla utvecklingen inom den åländska utbildningen fram till 2025.

¹ EUs nyckelkompetenser är följande: kommunikation på modersmålet och ett främmande språk, matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens, digital kompetens, lära att lära, social och medborgerlig kompetens, initiativförmåga och företaganda samt kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG).

Det utbildningspolitiska programmet har sex ledord: *hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och jämställdhet samt integration*. I skolornas läroplaner, utformning av undervisning, skapande av lärmiljöer och bedömning ska dessa ledord beaktas.

3.1 Hållbarhet

Den åländska utbildningen ska stå för en hållbar ekonomisk, ekologisk, kulturell, social och kompetensmässig utveckling. Kunskap och innovation är en förutsättning för att garantera lokal framgång i en internationaliserad värld och för att skapa ett livskraftigt och utvecklingsbenäget samhälle. Hållbarhet är vår tids största utmaning och ansvar. Människan måste hitta vägar till tillväxt och framsteg utan att tära på jordens resurser eller på människorna. Skola och utbildning har en nyckelställning för att främja denna utveckling.

3.2 Entreprenörskap

Den åländska skolan ska väva samman företagsamhet, intraprenörskap och entreprenörskap och utveckla studerandes kreativa och kommunikativa färdigheter. Entreprenörskap handlar om allt från ren kunskap om att starta och driva företag till främjande av kreativitet, nyfikenhet, fantasi, självkänsla och självständigt tänkande. Skola och utbildning ska stimulera entreprenörmässiga förhållningssätt.

3.3 Digitalisering

Digitaliseringen innebär omvälvande framsteg med oanade möjligheter. Den samhälleliga digitaliseringen har gjort, gör och kommer att fortsätta göra det möjligt för människor och organisationer att kommunicera och utbyta information på helt nya sätt. Skola och utbildning ska ge studerande digital kompetens så att de kritiskt kan ta del av och använda informationssamhällets teknik i studier, arbetsliv och på fritiden. Studerande behöver även utveckla förståelse för mediernas roll och funktion i samhället.

3.4 Flexibilitet

Den flexibla skolan tar hänsyn till den enskilda individens behov och förutsättningar. Flexibla utbildningsvägar och examina minskar överlappade utbildningar och effektiviserar användningen av utbildningens resurser. Skola och utbildning ska sträva till att skapa individuella studievägar, men även olika undervisningsmetoder och – former.

3.5 Jämlikhet och jämställdhet

Utbildningen ska ge studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter utifrån de egna resurserna. Skolan ska ha resurser och beredskap att möta studerande som behöver särskilt stöd. Jämlikhet och jämställdhet handlar om en socialt hållbar skola där alla får kunskaper och färdigheter för ett självständigt liv och för att fungera som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Skola och utbildning ska främja jämlikhet och jämställdhet.

3.6 Integration

En integrerad skola ska beakta även studerande som på grund av bristande språkkunskaper har svårt att tillgodogöra sig undervisningen. Skola och utbildning har till uppgift att främja språkkunskaper och ge studerande med annan språkbakgrund kunskap om arbetslivets och samhällets spelregler. Skolorna ska därför införa undervisning i svenska som andra språk.

Utformningen av denna läroplansgrund bygger på det utbildningspolitiska programmet.

4. GRUNDEN FÖR DET PEDAGOGISKA ARBETET

4.1 Värderingar och människosyn

Utbildningens uppdrag att främja lärandet går hand i hand med uppgiften att förmedla och förankra vedertaget goda seder och grundläggande etiska värderingar.

Utbildningen ska vara tillgänglig och ta hänsyn till studerande i behov av särskilt stöd så att de har möjlighet att fullfölja sina studier och avlägga examen. Grundläggande värderingar för det pedagogiska arbetet är:

- de mänskliga rättigheterna
- alla människors lika värde
- respekt för varje individs unika egenart
- demokrati
- jämställdhet mellan könen
- tolerans och förståelse för andra människor och kulturer
- ansvar för studier och arbete
- respekt för och hänsyn till miljö och naturresurser
- internationell förståelse och fredsvilja

Det åländska samhället och dess särdrag utgör också grund för utbildningen. Studerande ska därför i undervisningen få möjlighet till utökad insikt om och förståelse för den åländska självstyrelsen, historien, kulturen, det svenska språket och demilitariseringen.

Utbildningen ska baseras på en humanistisk människosyn som innebär att den studerande ska ses som en god, social och aktiv människa med lust, vilja och mångsidiga möjligheter till lärande och utveckling. Varje studerande ska ses som värdefull och unik. Den studerande ska bemötas med respekt och tilltro. Hänsyn ska tas till varje studerandes erfarenheter och förutsättningar.

Varje studerande ska ta ett personligt ansvar för sina studier.

4.2 Lärande och kunskapssyn

Kunskapssynen i läroplansgrunden grundar sig på följande ställningstaganden:

- Kunskap uttrycker sig i flera olika former, såsom fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet. De olika formerna förutsätter varandra och samspelar med varandra.
- Kunskaper är redskap för att lösa problem och hantera olika situationer. Att se kunskaper som redskap innebär att det sammanhang och den situation där kunskap och kompetens utvecklas blir viktig.
- Kunskaper är situationsbundna. De är relaterade till en viss tid och ett visst sammanhang eller en viss situation. Undervisningen bör föras nära den situation eller det sammanhang där kunskaper ska användas eller kompetensen ska komma till uttryck. Situationen blir en del av lärandet.
- Kunskap är socialt konstruerad. Ny kunskap utvecklas utgående från tidigare erfarenheter, men i kommunikation och i samspel med andra människor och i relation till den omgivning vi lever i. Studerande behöver reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper och sin kompetens i olika situationer tillsammans med andra.

Lärande och lärprocessen har ett sociokulturellt perspektiv. Lärandet bör därför inte enbart ses som en individuell och social process utan också som en situationsbunden process. Lärandesituationen har därför en väsentlig betydelse för hur och vad den studerande lär sig.

Den pedagogiska konsekvensen är att lärmiljöerna behöver varieras gällande arbetssätt, uppgifter och examinationsformer utgående från den studerandes erfarenheter och förutsättningar, men också utgående från vilka kunskaper och vilken kompetens som är målet för studerandes studier. Genom att skapa ett mer flexibelt studiesystem ges studerande möjlighet till individuella studievägar.

Läraren har en viktig roll som inspiratör och kunskapsförmedlare, men lika viktig är lärarens roll som förebild, modell, guide och handledare. En motiverad entreprenörsinriktad lärare väcker studerandes intresse och nyfikenhet.

Lärande- och kunskapssynen utgår från ett livslångt lärande. Studerande bör i sin utbildning utveckla kompetenser för ett kontinuerligt lärande för att komma till rätta i framtiden, i nya situationer och i ett föränderligt arbetsliv.

5. STUDERANDEVÅRD

Studerandevården ska arbeta för att främja de studerandes lärande, hälsa och välbefinnande och värna om en trygg och sund lärmiljö. Studerandevården ska förutom individuella och gemensamma insatser arbeta preventivt för att i god tid upptäcka olika slag av problem och hinder som påverkar studerandes studieglädje och – resultat.

Utgångspunkt för planering och utveckling av studerandevården är den studerandes delaktighet, positiv kommunikation och att stöda den unga vuxna att bli självständig. Vårdnadshavarnas möjlighet att delta och påverka ska främjas. Initiativ till samarbete med hemmen ska tas av ansvarig personal. I läroplanen ska skolan beskriva skolans policy för samarbete med hemmen.

Ålands hälso- och sjukvård ombesörjer hälso- och sjukvård samt psykolog- och kuratorstjänster för studerande. Tjänsterna finns samlade i en pool, Studerandehälsan. Skolan ska för att främja studerandevården samarbeta med Studerandehälsan.

Skolan ska ha en eller, om skolan så beslutar, flera studerandevårdsgrupper.

Läroplanen ska innehålla mer detaljerade bestämmelser om studerandevårdens uppgifter, studerandevårdsgruppens sammansättning och uppgifter samt samarbetet med vårdnadshavarna och andra myndigheter.

6. UTVÄRDERING OCH KVALITETSSÄKRING

I läroplansgrunderna anges de värderingar, den kunskapssyn och de övergripande mål och allmänna bestämmelser som ska säkerställa utbildningens kvalitet. Läroplansgrundernas mål och regler ska vara utgångspunkt för utbildningens utvärdering och kvalitetssäkring.

Utvecklingsarbetet är hela undervisningspersonalens ansvar. Huvudansvaret ligger dock hos rektor och skolans ledning. Ledningen kan i samarbete med personalen skapa en utvecklingsvänlig atmosfär, stöda och leda läroplansarbetet, utveckla och leda den interna självvärderingen samt delta i externa utvärderingar. Studerande ska ges möjlighet att delta i utvecklingsarbetet.

6.1 Intern utvärdering

Med intern utvärdering avses den självvärdering som skolan ska utföra för den utbildning de förvaltar. Den interna utvärderingen ska möjliggöra ett målrelaterat utvecklingsarbete och garantera en hög kvalitet inom utbildningen. Behovet av självvärdering har ökat till följd av omvärldsförändringarna, särskilt i arbetslivet, och till följd av utbildningens ökade målstyrning.

Vad som ska utvärderas internt inom en utbildning beslutar skolan om. Utvärderingen ska dock ske kontinuerligt och tillställas landskapsregeringen varje år.

6.2 Extern utvärdering

Ansvaret för den externa utvärderingen ankommer på Ålands landskapsregering genom dess uppgifter för tillsyn och utveckling av gymnasieutbildningen. Den externa utvärderingen syftar till att garantera att åländska studerande får en kvalitativt god och likvärdig utbildning jämfört med andra motsvarande utbildningar, i första hand med andra motsvarande utbildningar i Norden. Den externa utvärderingen syftar även till att utveckla den åländska gymnasieutbildningen.

7. ÖVRIGA BESTÄMMELSER

7.1 Tillgodoräknande av tidigare studier och erkänt kunnande

Studerande har rätt att få tidigare slutförda studier och kunnande som förvärvats på annat sätt erkända och tillgodoräknade. Tillgodoräknande görs för att undvika dubblering av studier, förkorta utbildningstiden och bättre tillgodose individuella valmöjligheter. Genom tillgodoräknande av tidigare studier skapas också mer flexibla och individanpassade studievägar och överlappande studier minskas. Tillgodoräknandet av tidigare studier avser sådana slutförda och godkända studieprestationer genom formellt lärande som till centrala delar motsvarar målen och kraven i läroplanen för aktuell utbildning. Principen är att studier inom ett ämnesområde på samma utbildningsnivå kan räknas till godo. Rektor fattar beslut om tillgodoräknande av sådana studieprestationer som slutförts i andra sammanhang innan studerande inleder de studier som ska tillgodoräknas.

Vitsordet för studieprestationer som tillgodoräknas införs i studerandes personliga studieplan. Studieprestationer som bedömts i annan vitsordsskala ska på ett för den studerande adekvat sätt omvandlas till den vitsordsskala som används inom aktuell utbildning enligt den omräkningstabell som anges i bilaga 3. Namnet på den utbildningsanordnare som gett vitsordet ska dokumenteras. I sådana fall där man inte kan avgöra vilket vitsord en kurs motsvarar, dvs. ett högre eller lägre vitsord, ska motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel.

Vid tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas.

Enstaka tidigare godkända delprestationer eller delmoment som kan tillgodoräknas bedöms inom lämpliga kurser och examensdelar.

Läroplanen ska innehålla en detaljerad beskrivning av tillgodoräknande och erkännande av kunnande.

Också icke-formellt och informellt lärande kan tillgodoräknas. Icke-formellt lärande är lärande som äger rum inom planerad verksamhet och där det finns visst stöd för lärandet. Informellt lärande är lärande till följd av daglig verksamhet i samband med arbete, familj eller fritid och som inte är strukturerad vad gäller mål, tid eller lärandestöd.

Rektor kan på anhållan av studerande fatta beslut om att tillgodoräkna tidigare förvärvat kunnande. Det förvärvade kunnandet ska visas genom validering på lämpligt sätt och bedömas i förhållande till de mål och bedömningsgrunder som anges i aktuell läroplan.

7.2 Validering

Validering sker utgående från det kunnande som en person förvärvat genom formellt, icke-formellt och informellt lärande. Valideringen kan leda till en examen, en del av examen eller ett intyg för arbetsmarknadens behov.

Validering sker genom formell bedömning av en persons kunnande, en examinering vid ett valideringstillfälle samt med en certifiering. Vid validering bedöms om studerandes eller validandens kunnande helt eller till vissa delar överensstämmer med gällande målsättningar i läroplan och i förhållande till fastställda bedömningsgrunder som gäller för att utöva ett visst yrke. Kunnande ska visas vid ett eller flera valideringstillfällen.

Med validand avses den som utan att vara studerande är antagen och inskriven för validering vid en gymnasieskola för att få sitt kunnande erkänt och bedömt.

För att kunna antas för validering krävs ett tillräckligt kunnande i förhållande till aktuell bedömningsgrund. Till sin ansökan om att få visa sitt kunnande bifogar validanden dokumentation över kunnandet.

Vid antagning uppgörs för validanden en personlig valideringsplan. I valideringsplanen ska anges vilken bedömningsgrund eller examensgrund som valideringen görs i förhållande till. Förberedande undervisning kan ingå.

Om bedömningsgrunder saknas, utarbetar branschens yrkesråd ett förslag till bedömningsgrunder som svarar mot arbetsmarknadens krav på kunnande för att utöva yrket. Förslaget till bedömningsgrunder översändes till landskapsregeringen för fastställelse.

I bedömningsgrunden ges nödvändiga anvisningar om vilket slags material, utrustning och tillbehör som behövs för att validanden ska kunna påvisa sitt kunnande och för att kunnandet ska gå att bedöma på ett tillförlitligt sätt. Bedömningskriterierna utarbetas på samma sätt som anges i läroplansgrunderna för den grundläggande yrkesutbildningen.

För en formell bedömning av kunnandet förrättas examineringar i form av valideringstillfällen. Genom ett eller flera valideringstillfällen kan validanden genom praktiska uppgifter, i så autentiska arbetssituationer som möjligt, visa den yrkesskicklighet som krävs i arbetslivet och beskrivs i bedömningsgrunderna. I bedömningsgrunderna definieras det centrala kunnandet inom yrket och detta kunnande ska validanden visa vid valideringstillfället.

Skolan ska erbjuda validanden tillräckligt med stöd och handledning för att genomföra valideringen med godkänd bedömning.

Yrkesråden vid skolan har till uppgift att övervaka valideringsverksamheten. Yrkesråden tillser att validanden påvisar sitt kunnande på ett sådant sätt att kunnandet kan säkerställas enligt fastställd bedömningsgrund.

Rektor fattar beslut om intyg för arbetsmarknaden över validandens kunnande tillsammans med den eller de lärare som ansvarar för det enskilda läroämnet eller ämnesgruppen. I intyget beskrivs kunnandet i förhållande till bedömningsgrunden och bedöms som godkänt eller underkänt. Kompletterande verbal bedömning kan ingå i intyget. Med intyg för arbetsmarknaden avses ett formellt intyg som visar validands kunnande. Bedömningsgrund ska framgå av intyget.

I tillämpbara delar gäller för intyg samma stadganden som för examensbetyg från Ålands yrkesgymnasium.

7.3 Dokumentation och arkivering

Insamlandet av bedömningsgrunder ska ske systematiskt och dokumenteras på ett sådant sätt att bedömningen kan granskas i efterhand, åtminstone inom tiden för rätten till överklagande. Uppgifter i studerandes personliga studieplan/studiekort samt examensbetyg och övriga betyg och intyg ska dokumenteras så att de kan granskas i efterhand och även utgöra underlag för eventuella utvärderingar. I skolans arkivplan ska finnas bestämmelser om dokumentation och arkivering.

7.4. Studieuppehåll

Den studerande har rätt att utan att förlora sin studieplats anhålla om studieuppehåll i en omfattning om ett läsår. Ansökan riktas till skolans rektor som beslutar om anhållan beviljas. Ifall ifrågasvarande utbildning inte erbjuds varje år anpassas rätten till studieuppehåll.

8. DEN ALLMÄNBILDANDE GYMNASIEUTBILDNINGEN

I den allmänbildande gymnasieutbildningen ges undervisning som förbereder den studerande för högskolestudier eller andra på gymnasieutbildning baserade studier. Den allmänbildande gymnasieutbildningen bygger på grundskolans lärokurs.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen omfattar studier i svenska och litteratur/svenska som andraspråk och litteratur, främmande språk, matematik, humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskaper, naturvetenskaper, idrott- och hälsovetenskaper, konst- och kulturvetenskaper, temastudier, informations- och kommunikationsteknik och lärandestrategi.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen.

8.1 Personlig studieplan

Gymnasielagen fastställer att varje studerande ska ha en egen personlig studieplan (PSP). I denna personliga studieplan antecknas åtminstone

- inriktningsstudier
- studerandes val av kurser
- studerandes mål för studierna
- planerad studietid
- erkänt kunnande från tidigare studier
- studerandes behov av stödåtgärder och kompensatoriska åtgärder
- vilka stödåtgärder och kompensatoriska åtgärder som studerande tagit del av
- bedömning av kurser
- bedömning av ämne
- studentexamensprov med bedömning
- övriga noteringar

Den personliga studieplanen ska revideras under studiernas gång ifall studieupplägget förändras. Studerande och vårdnadshavare ska ha kontinuerlig möjlighet att granska studieplanen.

8.2 Övergripande mål

Den allmänbildande utbildningen ska främja studerandes allsidiga utveckling. Studierna ska ingjuta en positiv inställning till aktivt kunskapssökande, lärande och därmed lägga grunden för ett livslångt lärande.

Undervisningen i alla ämnen ska ha som mål att stärka studerandes självkännet och självförtroende, eftersom all personlig utveckling utgår från en sund och god självkänsla. Ett särskilt fokus ska läggas på att ge studerande möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter; att tala, samtala och lyssna till andra. Till den kommunikativa förmågan hör också att kunna ta ställning till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt.

Verksamhet och undervisning ska stöda studerandes delaktighet och engagemang och ge dem kunskaper och färdigheter att vara aktiva deltagare i ett demokratiskt samhällsliv. Studierna ska uppmuntra studerande att ta egna initiativ, fördjupa insikten om eget ansvar och bredda deras förståelse för andra människors resonemang.

Forskning och kunskapsutveckling sker allt mer genom nätverkande och samarbete i team. Undervisningen ska därför ge studerande möjlighet att på olika sätt träna och utveckla det kollaborativa lärandet.

Ett övergripande mål är att utveckla studerandes etiska förmåga, eftersom många frågor i arbets- och samhällsliv är av etisk karaktär. Utbildningen ska träna studerande att ta personlig ställning i olika valsituationer.

En viktig del för den personliga utvecklingen är att stärka studerandes estetiska färdigheter. Estetiskt tänkande och bildspråklig kompetens är viktiga aspekter i mänskligt samspel och mänsklig kommunikation.

Som stöd för studerandes allsidiga utveckling ska nedanstående olika teman genomsyra all undervisning och verksamhet.

8.2.1 Temaområden

Undervisningen inom alla ämnesområden ska utformas på ett sådant sätt att studerande på ett konkret och utvecklande sätt lär sig

- utforska och analysera nutida företeelser och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden mellan olika företeelser
- strukturera större helheter på ett sätt som sammanför och kombinerar olika kunskaps- och färdighetsområden
- kunskapsdelning, kollaborativt lärande och kreativt tänkande
- utveckla förmågan att framföra gemensamma idéer och lösningar
- framföra åsikter och förändringsförslag på ett konstruktivt och faktaunderbyggt sätt
- inse vikten av att arbeta för en hållbar utveckling

Aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv

Målet för temaområdet är att stärka studerandes motivation och vilja att aktivt delta i samhället. Målet är också att öka studerandes kännedom om arbetslivets villkor och den egna drivkraftens, entreprenörskapets, betydelse för studieresultat och framtida karriär.

Studerande ska inom ramen för temaområdet få fördjupade insikter om Ålands självstyrelse, språkliga status och demilitarisering. Undervisningen ska ge bakgrundskunskaper, men också omfatta en analys av tänkbara framtida utmaningar för självstyrelsen.

Verksamhet och undervisning ska ge studerande sådana upplevelser i lärprocessen som inspirerar till ett företagsamt och ansvarsfullt agerande.

Temaområdet innebär att studerande ska

- förstå principerna för hur medborgarsamhället, och den offentliga makten fungerar samt utifrån detta analysera olika samhällsfrågor
- bredda och fördjupa sin kunskap och förståelse för Ålands självstyrelse, historia och kultur
- bredda sin kunskap om arbetsliv och företag samt entreprenörskap
- se påverkningsmöjligheter
- kunna använda sina språkkunskaper och utveckla sina kommunikativa färdigheter
- analysera gränserna för ansvarsfull yttrandefrihet
- lära sig planera och förutse, bedöma situationer och ta rimliga risker och hantera besvikelser och misslyckanden
- våga ta initiativ och starta diskussioner
- bli medveten om sina färdigheter och styrkor samt göra genomtänkta val inför framtiden

Välbefinnande och trygghet

Målet för temaområdet är att ge studerande en helhetsbild av de fysiska, psykiska, sociala, samhälleliga och kulturella faktorer som påverkar vårt välbefinnande. Målet är också att uppmuntra till en aktiv livsstil och lära studerande att på olika sätt främja sin fysiska och mentala hälsa och identifiera möjliga riskfaktorer.

Utbildning och verksamhet ska utformas så att studerande upplever välbefinnande och trygghet. Studerandevårdens och studeranderådets arbete samt studerandes vårdnadshavare ska involveras i detta arbete, liksom andra myndigheter och organisationer, såsom polis och räddningsverk.

Temaområdet innebär att studerande ska

- kunna beskriva psykiskt, socialt, fysiskt och kulturellt välbefinnande
- kunna förstå människors olika behov i olika livssituationer
- kunna förstå faktorer som påverkar den egna hälsan
- kunna reflektera över hur man själv kan främja sin egen och samhällets välbefinnande och trygghet
- kunna identifiera och motverka olika former av mobbning, trakasseri, rasism och utanförskap
- på ett konstruktivt sätt kunna hantera konflikter
- kunna arbeta för sitt eget och andras välbefinnande
- känna till samhälleliga åtgärder som befrämjar individers välbefinnande och trygghet

Hållbarhet och globalt ansvar

Målet för temaområdet är att inspirera till en hållbar livsstil som gagnar hållbar utveckling där människors verksamhet anpassas till naturens bärkraft och begränsade resurser. Med kunskap och fakta som underlag kan studerande bli ansvarsfulla aktörer med förmåga och vilja att verka för en hållbar framtid.

Undervisning och verksamhet ska ge studerande en helhetsbild av vilka förändringar som är nödvändiga för att uppnå en hållbar utveckling.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till grundläggande fakta om hållbar livsstil ur ekologisk, ekonomisk, social och kulturell synvinkel
- komma till insikt om att en hållbar livsstil förutsätter att alla delar måste utvecklas i samma riktning

- kunna analysera och bedöma förändringar i naturmiljöer, byggda miljöer och sociala miljöer som grund för positiva lösningar
- känna till faktorer som påverkar klimatförändringen och hotar den biologiska mångfalden
- kunna förstå hur klimatförändringen påverkar miljö och mänsklig verksamhet
- kunna analysera globaliseringen och bedöma hur den påverkar en hållbar livsstil
- känna till olika sätt att minska fattigdom och ojämlikhet
- kunna analysera samband mellan en hållbar livsstil, produktions- och konsumtionsätt samt politiska beslut

Kulturkompetens och internationalism

Målet för temaområdet är att studerande får utveckla flerspråkighet och vidga sin kunskap om olika kulturer, kulturell identitet och mångfald. Studerande ska ges beredskap och kompetens att leva och arbeta i en alltmer internationaliserad värld där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar samverkar och påverkar varandra.

Undervisning och verksamhet ska ge studerande nödvändiga redskap för internationellt arbetsliv och för en komplex värld.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till de mänskliga rättigheterna och kunna reflektera över hur de kan främjas i kulturellt och ideologiskt mångskiftande grupper
- kunna reflektera över kulturarv, värderingar ekonomi och andra omständigheter som ligger till grund för kulturella identiteter och levnadsvanor, såväl i den egna åländska vardagen som i övriga världen
- på ett positivt sätt kunna stärka sin kulturella identitet
- utveckla sin kännedom om olika kulturer och förstå olika kulturfenomen utgående från skiftande livssituationer
- förstå hur det materiella och immateriella kulturarvet har uppkommit och hur det kan utvecklas
- utveckla sin språkmedvetenhet och flerspråkighet
- med respekt och tolerans verka i kulturellt mångskiftande nätverk och miljöer

Medier och multilitteracitet

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes multilitteracitet och förståelse för mediekulturen. Multilitteracitet innebär förmåga att tolka, producera och kritiskt granska texter i olika former och i olika kontexter. Begreppet omfattar texthelheter bestående av verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller kombinationer av dessa.

Undervisning och verksamhet ska stärka multilitteraciteten och fördjupa studerandes kompetens på området. Temaområdet innebär att studerande ska

- fördjupa och utveckla sin multilitteracitet, framför allt sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska olika former av texter
- på ett ansvarsfullt sätt kunna utnyttja olika medier
- fördjupa sin insikt om språkets fundamentala betydelse inom olika vetenskapsområden och konstinriktningar
- lära sig att på ett ansvarsfullt sätt söka, välja, använda och dela olika typer av texter vid informationssökning och i studier
- utveckla sin förmåga att kommunicera och påverka genom att producera medietexter tillsammans med andra i olika miljöer och med olika verktyg

- öva sig i mediekritik genom att studera och analysera samhällsliga, ekonomiska och kulturella faktorer som påverkar mediernas verksamhet
- känna till centrala upphovsrättsliga regler och normer för yttrandefrihet samt ur ett medieperspektiv kunna analysera etiska och estetiska frågor

Teknologi och samhälle

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes förståelse för hur den tekniska utvecklingen har påverkat samhällsutvecklingen. Människan har byggt och kommer att bygga världen med teknikens hjälp. Tekniska lösningar bygger på kunskap om naturlagar och – fenomen. Med teknikens hjälp kan människor med kunskaper och kreativitet hitta lösningar som gagnar hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge studerande möjlighet att bedöma teknologiska utvecklingstrender och -alternativ utifrån etiska och ekonomiska grunder, men också ur välbefinnande- och säkerhetsperspektiv. Studierna ska ge faktakunskap som bas för studerandes möjlighet att ta ställning till den teknologiska utvecklingen. Studerande ska också arbeta i digitala miljöer.

Temaområdet innebär att studerande ska

- använda kunskaper och färdigheter i olika läroämnen för att bedöma tekniska fenomen och reflektera över följderna av tekniska innovationer och olika utvecklingsmöjligheter på det teknologiska området
- förstå människans förhållande till teknologin och kunna reflektera kring teknologins roll och betydelse för levnadsvanor, samhällsförändringar och miljöns tillstånd
- kunna se och förstå sambanden mellan vetenskap, konst och teknologisk utveckling
- våga utnyttja sina egna möjligheter, sin kreativitet och förmåga att lösa problem samt lära sig se misstag som en erfarenhet i en kreativ process
- utveckla sin samarbetsförmåga och företagsamhet
- bekanta sig med företag och innovativa aktörer i arbetslivet
- kunna göra förnuftiga tekniska val som konsument och medborgare
- kunna reflektera över samband och samverkan mellan teknologi, ekonomi och politik
- bedöma hur olika tekniska alternativ påverkar utvecklingen i arbetsliv, arbetsform och sysselsättning

8.3 Studerande med annan språkbakgrund än svenska

Utbildningen ska arrangeras så att studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att utveckla svenskan och därmed få redskap för att klara de allmänbildande studierna och uppnå kompetens för högskolestudier.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har parallellt med sina studier i svenska och litteratur rätt till stöd i sin språkutveckling, som ger dem möjlighet att utveckla sitt kunnande i svenska och i sin kommunikativa kompetens. Studerande har även i den övriga ämnesundervisningen rätt till kompensatoriska åtgärder som tar hänsyn till de studerandes språkliga bakgrund. Skolans läroplan ska innehålla detaljerade bestämmelser om vilka stöd som skolan erbjuder studerande med annan språkbakgrund än svenska.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska ska på basen av en pedagogisk bedömning och en diskussion ges möjlighet att i sina studier i svenska och litteratur bli bedömd enligt det mål och den kravnivå som gäller för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur. I den övriga ämnesundervisningen ska studerandes prestationer bedömas utgående från läroplanens mål- och kravnivå.

Studenter som har en annan språkbakgrund än svenska och som bedöms enligt kunskapskraven i läroplanen för svenska som andra språk kan i enlighet med gymnasielagens 38 § ansöka hos rektor om befrielse från att avlägga det i timfördelningen angivna andra obligatoriska språket förutom engelska. Ansökan kan beviljas om studerande kan dokumentera kunskaper i ett annat språk som till sitt mål och innehåll motsvarar läroplanens lärokurs för det andra obligatoriska språket och som motsvarar de nivåkrav som anges för varje språk (bilaga 9) enligt EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 8).

8.4 Utbildningsform

Timfördelningen (bilaga 1) bestämmer hur undervisningen ska fördelas mellan olika läroämnen. Utöver undervisning i avsedda läroämnen ska den studerande ges handledning i anslutning till studierna.

Studierna ska ordnas i kursform där en kurs till sitt innehåll omfattar 38 timmar. Utbildningens lärokurs omfattar minst 75 kurser. Studietiden omfattar tre läsår, men kan vid behov förlängas till högst fyra år. Bilaga 3 jämför den allmänbildande gymnasieutbildningen med andra utbildningar på gymnasienivå.

I utbildningen kan ingå distansstudier. Studerande kan också ges möjlighet att genomföra delar av utbildningen genom självständiga studier. Läroplanen ska innehålla detaljerade bestämmelser om självstudier.

Utbildningen indelas i obligatoriska, valfria och fritt valda kurser. De valfria kurserna är huvudsakligen fördjupande fortsättningskurser som direkt sammanhänger med de obligatoriska kurserna. Fritt valda kurser är ett samlingsnamn för kurser och kursavsnitt som inte hör till skolans ordinarie utbud av obligatoriska och valfria kurser. Till fritt valda kurser ska också räknas kurser som studerande får tillgodo efter byte av nivå i ett läroämne. Maximalt åtta (8) fritt valda kurser med externa aktörer som huvudman kan räknas in i studerandes hela lärokurs omfattande 75 kurser. Läroplanen ska innehålla regelverk för fritt valda kurser.

Läroplanen ska beskriva i vilken ordning kurserna i de olika läroämnena fullgörs. Läroplanen ska också innehålla bestämmelser och principer för hur undervisningen och verksamheten genomförs så att angivna mål och centralt innehåll för undervisningen förverkligas.

Som grund för läroplanens regelverk för mål och centralt innehåll i de olika läroämnena och kurserna används "Grunderna för gymnasiets läroplan 2015" som fastställdes av utbildningsstyrelsen 27.10.2015 (Föreskrift 60/011/2015) eller de senast fastställda grunderna för gymnasiets läroplan. Då skolan utformar läroplan för de olika läroämnena ska följande beaktas:

- Läroämnet samhällskunskap ska kompletteras med en kurs som ska behandla Ålands självstyrelse, historia, kultur, språkliga status och demilitarisering. Undervisningen ska också fokusera på dagens självstyrelse och framtida strategier och utvecklingsbehov.
- Läroämnet matematik ska vara indelat i två separata kurser, en lång kurs med fastställda mål och en kort kurs med fastställda mål.
- Läroämnet fysik ska vara indelat i två separata kurser, en lång kurs med fastställda mål och en kort kurs med fastställda mål.
- Läroämnet kemi ska vara indelat i två separata kurser, en lång kurs med fastställda mål och en kort kurs med fastställda mål.
- I kursutbudet ska finnas ämnet informations- och kommunikationsteknologi med valfria kurser.
- I kursutbudet ska finnas ämnet Teater och drama med valfria kurser.
- I kursutbudet ska finnas ämnet Lärandestrategi med en obligatorisk kurs.

De nationella konventioner som lagtinget har gett sitt samtycke till ska beaktas vid utformningen av utbildningen.

8.4.1 Studier med olika inriktning

Med utgångspunkt i synen på lärandet och i syfte att främja studiemotivationen ges studerande möjlighet att göra upp sin personliga studieplan enligt någon av följande studieinriktningar:

Inom utbildningens **humanistisk-samhällsvetenskapliga inriktning** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sin personliga studieplan så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper i filosofi, historia, psykologi, religion, samhällskunskap och språk
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för humanistiska och samhällsvetenskaper

Inom utbildningens **naturvetenskapliga inriktning** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sin personliga studieplan så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper i matematik, fysik, kemi, biologi och geografi
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för naturvetenskaper

Inom utbildningens **estetiska inriktning** ska studerande ges möjlighet att göra upp sin personliga studieplan så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper och sin konstnärliga förmåga i bildkonst, dans eller musik
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för konst- och kulturvetenskaper

Inom utbildningens inriktning som betonar **hälsa och idrott** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sin personliga studieplan så att den studerande kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper och sin medvetenhet om idrottens betydelse för det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet och sina kunskaper om förebyggande hälsoarbete ur ett samhällsekonomiskt perspektiv
- sina kunskaper i anatomi och fysiologi, näringslära, träning och ledarskap samt psykologi
- sin specialträning inom de idrotter som omhänderhas och rekommenderas av Ålands Idrott och dess medlemsföreningar
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier inom området för hälsa och idrott

Studierna inom de olika inriktningarna ska ordnas så att ämnesspecifika temaområden kopplas till erfarenheter som är betydelsefulla och aktuella för den studerande. Då det är ändamålsenligt ska undervisningen inom olika inriktningarna samordnas.

8.4.2 Examen

Den allmänbildande utbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen. För att avlägga examen ska den studerande med godkänd bedömning fullgöra minst 75 obligatoriska, valfria och fritt valda kurser, av vilka ska ingå minst tio (10) valfria fördjupade kurser och i timfördelningen fastställt antal kurser i ett språk förutom engelska.

I gymnasielagen avsedd studentexamen avläggs genom att den studerande deltar i minst fyra studentexamensprov, av vilka provet i svenska och litteratur/svenska som andraspråk och litteratur är

obligatoriskt. Därutöver ska den studerande delta i tre prov som kan vara provet i främmande språk, finska, matematik eller provet i ett realämne.

8.5 Lärmiljö

Utbildningens pedagogiska miljö ska i sin helhet organiseras på ett sådant sätt att det skapas stimulerande och utmanande lärandesituationer så att studerande upplever sammanhang och kan skapa sig en helhetsbild både ämnesmässigt och tvärvetenskapligt.

I läroplanen konkretiseras de värderingar som utbildningen särskilt vill lyfta fram för att skapa en ändamålsenlig och trivsamt lärmiljö. Dessa värderingar ska bygga på den värdegrund som är formulerad i denna läroplansgrund.

Det är rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö där alla känner trygghet, trivsel och lust att lära och som uppmuntrar till och ger utrymme för kreativitet. Hur ordning, trygghet, välbefinnande och trivsel främjas beskrivs i läroplanens allmänna del. Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier. Skolans rektor ska tillse att planen utformas i enlighet med bilaga 6, följs och vid behov revideras. Skolan ska även ha en krisplan för akuta kriser såsom våld, olycksfall, olyckor och dödsfall (se bilaga 6).

Skolan ska utarbeta trivselregler i syfte att främja intern ordning, studiero, välbefinnande, trygghet och trivsel (se bilaga 6).

8.6 Studiehandledning

Studiehandledningen syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och är en uppgift inte bara för studiehandledare utan för alla som hör till undervisnings- och handledningspersonalen.

Studiehandledningen ska

- underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier
- stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier och identifiera sin lärprocess
- informera om olika utbildningar för vidarestudier

Informationen om olika utbildningar för vidarestudier ska presenteras på ett allsidigt sätt så att den bidrar till att öka likvärdigheten mellan olika utbildningar. Informationen ska även presenteras på ett sätt som bidrar till jämställdhet mellan könen.

Den generella studiehandledningen ska beakta den ökade internationaliseringen. Den ska för den studerande möjliggöra internationella kontakter och studier genom att

- ge information om studier och behörighetskrav inom och utanför Åland, speciellt inom Norden och EU, men också globalt
- ge en inblick i den internationella arbetsmarknaden

Läroplanen ska beskriva hur studiehandledningen förverkligas.

8.7 Stöd för lärande och studier

Syftet med stöd för lärande och studier är att stöda studerande som av olika orsaker tillfälligt har svårigheter att följa studietakten eller som har behov av särskilt stöd. Målet är att studerande genom olika kompensatoriska åtgärder ska kunna slutföra sina studier och sin examen i enlighet med i läroplansgrunder och läroplan fastställda mål för den allmänbildande gymnasieutbildningen. I den allmänbildande gymnasieutbildningen kan inte målen anpassas utan studerande måste uppnå läroplanens mål för att kunna avlägga examen.

Studerande som har diagnostiserade svårigheter har rätt till kompensatoriska åtgärder.

Skolan ska i studerandes personliga studieplan dokumentera de specialarrangemang och kompensatoriska åtgärder som studerande tagit del av under studietiden. Detta för att säkerställa att studerande erhåller rätt till samma arrangemang i studentexamensproven.

Skolan ska i läroplan konkretisera och beskriva de handlingsplaner som följs för studerande i behov av särskilt stöd och de stödåtgärder och den stödundervisning som skolan erbjuder.

8.8 Bedömning

Bedömningen syftar enligt 19 § gymnasielagen till att leda och stimulera studerande i deras studier. Bedömningen ska sporra studerande att realistiskt bedöma sin egen insats, att ställa upp egna mål och välja ändamålsenliga arbetssätt.

Bedömningen ska ge information till studerande, vårdnadshavare, andra utbildningsinstitutioner och arbetslivet.

Den studerandes framsteg och studieresultat ska bedömas mångsidigt och kvalitativt i relation till de fastställda mål som preciseras i läroplansgrunder och läroplan.

Den studerande ska kontinuerligt under studiernas gång få muntlig och skriftlig information om mål och kravnivå samt fastställda principer för hur studieprestationerna bedöms. För att säkra lärares och studerandes rättsskydd ska informationen alltid ges i förväg innan studierna inleds. Även i efterhand, på studerandes eller vårdnadshavares begäran, ska en utredning kunna presenteras över hur bedömningsprinciperna har tillämpats.

8.8.1 Kursbedömning

Läraren ska efter avslutad kurs dokumentera studerandes prestationer med ett vitsord.

Vitsordet för obligatoriska och valfria kurser ges med siffror:

10	utmärkta prestationer
9	berömliga prestationer
8	goda prestationer
7	nöjaktiga prestationer
6	försvarliga prestationer
5	hjälppliga prestationer
4	underkänd prestation

Obligatoriska och valfria kurser ska bedömas med vitsord i skala 4 – 10. Om särskilda skäl föreligger kan skolan besluta att enstaka valfria kurser bedöms i skala Godkänd – Underkänd. Skolan ska i läroplanen definiera vilka kurser som inte bedöms med siffervitsord.

Temastudier och fritt valda kurser bedöms med

G	godkänd kurs
U	underkänd kurs

Studerande har inte rätt att fortsätta studierna i ett ämne om han/hon har två på varandra följande kurser underkända. Studerande som har två på varandra följande kurser underkända ska med förnyat deltagande slutföra någondera av kursen med godkänd bedömning innan han/hon fortsätter studierna i ämnet.

En kurs som studerande helt eller delvis genomför på egen hand ska fullgöras enligt de mål och bestämmelser som anges i läroplanen. En kurs som studerande genomför på egen hand måste vara godkänd för att räknas tillgodo i studerandes lärokursprogram.

I läroplanen ska fastslås på vilket sätt den studerande ska fullfölja sina kurser och ges möjlighet att höja godkända kursvitsord. Vid höjning av ett kursvitsord utgör den bättre prestationen grund för det slutliga ämnesvitsordet.

8.8.2 Bedömning vid tillgodoräknande av studier

Studier har rätt att på ansökan tillgodoräknas som genomförts i andra skolor eller få erkänt kunnande för prestationer som förvärvats på annat sätt. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas tillgodo i de kurser som enligt läroplanen ska bedömas med siffror, bedöms kurserna med siffror. Studier måste, om skolan så anser, påvisa sitt kunnande genom tilläggsprestationer. Studier med annat modersmål än svenska som ansöker om att få sitt modersmål tillgodoräknat som främmande språk ska bedömas utgående från det aktuella språkets mål- och kravnivå i läroplanen (bilaga 9) och utgående ifrån EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 8).

De kurser eller motsvarande prestationer som genomförts vid andra skolor omvandlas till den allmänbildande gymnasieutbildningens vitsordsskala enligt tabell i bilaga 3.

Studier i utlandet tillgodoräknas på samma sätt och omvandlas till den allmänbildande utbildningens vitsordsskala.

Om man inte kan avgöra om ett vitsord som avlagts vid en annan utbildning/skola motsvarar ett högre eller lägre vitsord ska det högre vitsordet användas.

8.8.3 Förnyad bedömning

Studier har rätt att höja underkänt kursvitsord. Studier har rätt att få information om var bristerna finns och på vilka sätt studier behöver förbättra sina kunskaper och färdigheter. Studier ska erbjudas två tillfällen att höja underkänt kursvitsord.

Studier har också rätt att höja ett godkänt kursvitsord vid ett tillfälle och det bättre resultatet ska noteras som kursvitsord.

I skolans läroplan konkretiseras på vilka sätt studier har möjlighet att förbättra sina prestationer och få möjlighet att påvisa sina kunskaper.

8.8.4 Rättelse av bedömning

Studier som är missnöjda med bedömningen av sin prestation eller med tillgodoräknande av studier som fullgjorts i annan utbildning eller på annat sätt visat kunnande, kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar efter det att studier fått del av bedömningen. I gymnasielagens 22 § finns bestämmelser om rättelse av prestation. I läroplanen ska regler för rättelse av bedömning beskrivas närmare.

Studier ska informeras om sin lagenliga rätt att begära rättelse över bedömning.

8.8.5 Bedömning av ämneslärokurs

En ämneslärokurs består av de kurser i läroämnet som ingår i den studerandes personliga studieplan. Den personliga studieplanen preciseras under studiernas gång.

I sitt examensbetyg kan studier ha endast ett vitsord för varje ämne. Studier som under studiernas gång övergått från en lärokurs till en annan får vitsord i det ämne som omfattar alla obligatoriska kurser och de valfria kurser som studier läst. De kurser som studier avlagt i den tidigare lärokursen ska tillgodoräknas. Principer för tillgodoräknande ska preciseras i skolans läroplan.

En studier kan i sitt examensbetyg ha ämnesvitsord antingen i svenska och litteratur eller i svenska som andraspråk och litteratur. Om studier avlagt någon eller några av kurserna i svenska och litteratur tillgodoräknas och bedöms de som kurser i svenska som andraspråk och litteratur.

Studier har inte rätt till läroämnesvitsord om inte fastställt antal kurser är godkända. Antalet framgår av nedanstående tabell:

Läroämnet omfattar obligatoriska och valfria kurser	Högst tillåtna antal underkända kurser
1 – 2 kurser	0
3 – 5 kurser	1
6 – 8 kurser	2
9 eller flera kurser	3

Studierande fattar beslut om siffervitsord ska noteras i examensbetyget i ämnet hälsa och idrott, i läroämnen som omfattar endast en kurs och i valfria språk som omfattar endast två kurser. Studierande meddelar studiehandledare sitt beslut efter det att samtliga kurser i ämnet genomförts och innan skolan utfärdar examensbetyg. Om läroämnet i enlighet med studierandes beslut inte bedöms i siffror noteras ämnet som godkänd prestation på examensbetyget.

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet av vitsorden för de obligatoriska och valfria kurser som ingår i studierandes lärokurs. Vitsordet ges som ett helt tal och avrundas uppåt om medeltalet är 0,5 eller högre ($7,5 = 8$).

De lärare som beslutar om lärokursbedömningen har rätt att höja kursvitsordet om de anser att den studierandes kunskaper och färdigheter är bättre än det aritmetiska medeltalet av kursvitsorden förutsätter.

8.9 Allmänbildande gymnasieexamensbetyg

Ett gymnasieexamensbetyg utfärdas då studierande avlagt studentexamen och slutfört minst 75 kurser, varav minst 10 kurser ska vara valfria fördjupade kurser. I de 75 kurserna ingår de obligatoriska kurser och valfria kurser som beskrivs i timfördelning och läroplan. Läroplanens temastudier, tillgodoräknade studier och godkända fritt valda kurser inräknas också. Betyget undertecknas av rektor.

Studierande som inlett studierna vid Ålands lyceum efter fyllda 18 år följer läroplanen för vuxna och har rätt till examensbetyg efter att ha avlagt 44 kurser och studentexamen.

Studentexamensnämnden i Finland utfärdar studentexamensbetyg.

På gymnasieexamensbetyget antecknas ett betygsmedeltal som utgör det vägda medeltalet av samtliga läroämnesvitsord. Medelvitsordet uträknas i förhållande till antalet avlagda kurser i ämnet som bedömts med siffervitsord och anges med två decimalers noggrannhet.

Skolan kan utfärda ett nytt examensbetyg endast om det finns ett uppenbart fel i betyget. Det felaktiga betyget måste inlämnas till skolan som ser till att betyget makuleras och förstörs.

8.10 Övriga betyg

Skolan har rätt att utfärda följande betyg och intyg:

- Skiljebetyg ska utfärdas till studierande som avbryter sina studier eller som inte slutför sina lärokurser med godkänd bedömning. I skiljebetyget ska dokumenteras de studier som avlagts med godkänd bedömning och de studier som erhållit underkänd bedömning. Skiljebetygets datering är densamma som den dag studierande avslutar sina studier.
- Kompletteringsbetyg ska ges till studierande som har tilldelats gymnasieexamensbetyg och som vid ett senare tillfälle slutfört en eller flera kurser. I kompletteringsbetyget dokumenteras

avlagda kurser och sifferbedömning. Betyget utfärdas och dateras då studierna är slutförda. Skolan har rätt att utfärda flera kompletteringsbetyg.

- Betyg över slutförda lärokurser ska ges till studerande som har slutfört en eller flera av utbildningens ämneslärokurser. Den allmänbildande utbildningen utfärdar ett betyg till studerande i grundläggande yrkesutbildning som slutfört lärokurserna inom den högskoleförberedande utbildningshelheten. På betyget antecknas antal slutförda kurser och ämnesvitsord. På betyget antecknas också ett betygsmedeltal som utgör det vägda medeltalet av samtliga läroämnesvitsord. Medelvitsordet uträknas i förhållande till antalet avlagda kurser i ämnet och anges med två decimalers noggrannhet. Studerande som slutfört enskilda kurser i ämnet kan också på anhållan erhålla ett betyg över sina prestationer.
- Intyg över muntligt/muntliga prov
- Gymnasiediplom

Rektor undertecknar betyg. Betyg och intyg ska upprättas och utfärdas i enlighet med anvisningar av Ålands landskapsregering.

9. DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN

Den grundläggande yrkesutbildningen ger yrkesmässig behörighet för olika yrkesområden och därutöver ger den allmän behörighet för fortsatta studier. Studerande vid den grundläggande yrkesutbildningen kan genom val uppnå grundläggande behörighet och två särskilda behörigheter för vidare studier i Sverige. Den grundläggande yrkesutbildningen bygger på grundskolans lärokurs.

Den grundläggande yrkesutbildningen omfattar yrkesinriktade examensdelar, gemensamma examensdelar med undervisning i allmänna ämnen och fritt valbara examensdelar.

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning.

9.1 Personlig studieplan

Gymnasielagen fastställer att varje studerande ska ha en egen personlig studieplan (PSP). I denna personliga studieplan antecknas åtminstone

- studerandes mål med sina studier
- utbildningsprogram och kompetensområde
- valbara yrkesinriktade examensdelar
- valbara examensdelar
- tidigare studier som tillgodoräknas och annat kunnande som validerats och erkänts
- högskoleförberedande utbildningshelhet (HUTH) med erkänt kunnande
- studerandes behov av stödåtgärder och vilka stödåtgärder som studerande tagit del av
- bedömning av lärande
- bedömning av lärande i arbete
- studerandes självvärdering
- bedömning av yrkesprov
- annan bedömning
- bedömning av examensdel
- övriga noteringar

Den personliga studieplanen ska revideras under studiernas gång ifall studieupplägget förändras. Studerande och vårdnadshavare ska ha kontinuerlig möjlighet att granska studieplanen.

9.2 Övergripande mål

Den grundläggande yrkesutbildningen ska främja studerandes allsidiga utveckling. Studierna ska ingjuta en positiv inställning till aktiv kompetensutveckling och lärande och därmed lägga grunden för ett livslångt lärande.

Undervisningen och lärande i arbete ska ha som mål att stärka studerandes självkännet och självförtroende, eftersom all personlig utveckling utgår från en sund och god självkänsla. Ett särskilt fokus ska läggas på att ge studerande möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter; att tala, samtala och lyssna till andra. Till den kommunikativa förmågan hör också att kunna ta ställning till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt.

Verksamhet och undervisning ska stöda studerandes delaktighet och engagemang och ge dem kunskaper och färdigheter att vara aktiva deltagare i ett demokratiskt samhällsliv. Studierna ska uppmuntra studerande att ta egna initiativ, fördjupa insikten om eget ansvar och bredda deras förståelse för andra människors resonemang.

Arbetslivet är allt mer präglad av nätverkande och samarbete i team. Undervisningen ska därför inriktas på att utveckla studerandes sociala färdigheter och ge studerande möjlighet att träna sin samarbetsförmåga.

Ett övergripande mål är att utveckla studerandes etiska förmåga, eftersom många frågor i arbets- och samhällsliv är av etisk karaktär. Utbildningen ska träna studerande att ta personlig ställning i olika valsituationer.

En viktig del för den personliga utvecklingen är att stärka studerandes estetiska färdigheter. Estetiskt tänkande och bildspråklig kompetens är viktiga aspekter i mänskligt samspel och mänsklig kommunikation.

Som stöd för studerandes allsidiga utveckling ska nedanstående olika teman genomsyra all undervisning och verksamhet.

9.2.1 Temaområden

Undervisning och lärande i arbete ska utformas på ett sådant sätt att studerande på ett konkret och utvecklande sätt lär sig

- förstå vikten av engagemang och företagsamhet
- utforska och analysera nutida företeelser och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden
- se kompetensutveckling som en livslång process
- samarbete och nätverkande
- utveckla förmågan att framföra gemensamma idéer och lösningar
- framföra åsikter och förändringsförslag på ett konstruktivt och faktaunderbyggt sätt
- inse vikten av att arbeta för en hållbar utveckling

Aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv

Målet för temaområdet är att stärka studerandes motivation och vilja att aktivt delta i samhället. Målet är också att öka studerandes kännedom om arbetslivets villkor och den egna drivkraftens, entreprenörskapets, betydelse för studieresultat och framtida karriär. Studerande ska inom ramen för temaområdet få fördjupade insikter om Ålands självstyrelse, språkliga status och demilitarisering

Verksamhet och undervisning ska ge studerande sådana upplevelser i lärprocessen som inspirerar till ett företagsamt och ansvarsfullt agerande.

Temaområdet innebär att studerande ska

- förstå principerna för hur medborgarsamhället och den offentliga makten fungerar samt utifrån detta analysera olika samhällsfrågor
- bredda sin kunskap och förståelse för Ålands självstyrelse, historia och kultur
- bredda sin kunskap om arbetsliv och företag samt entreprenörskap
- se påverkningsmöjligheter
- utveckla sina kommunikativa färdigheter
- analysera gränserna för ansvarsfull yttrandefrihet
- lära sig planera och förutse, bedöma situationer och ta rimliga risker och hantera besvikelser och misslyckanden
- våga ta initiativ och starta diskussioner
- bli medveten om sina färdigheter och styrkor samt göra genomtänkta val inför framtiden

Välbefinnande och trygghet

Målet för temaområdet är att ge studerande en helhetsbild av de fysiska, psykiska, sociala, samhälleliga och kulturella faktorer som påverkar vårt välbefinnande. Målet är också att uppmuntra till en aktiv livsstil och lära studerande att på olika sätt främja sin fysiska och mentala hälsa och identifiera möjliga riskfaktorer. En framgångsrik yrkeskarriär kräver, oavsett bransch, att yrkesutövaren värnar om sin hälsa genom motion och aktiviteter som främjar välbefinnandet.

Utbildning och verksamhet ska utformas så att studerande upplever välbefinnande och trygghet. Studerandevårdens och studeranderådets arbete samt studerandes vårdnadshavare ska involveras i detta arbete, liksom andra myndigheter och organisationer, såsom polis och räddningsverk.

Temaområdet innebär att studerande ska

- förstå människors olika behov i olika livssituationer
- förstå faktorer som påverkar den egna hälsan
- kunna reflektera över hur man själv kan främja sin egen och samhällets välbefinnande och trygghet
- kunna identifiera och motverka olika former av mobbning, trakasseri, rasism och utanförskap
- på ett konstruktivt sätt kunna hantera konflikter
- kunna arbeta för sitt eget och andras välbefinnande
- känna till grundläggande samhälleliga åtgärder som befrämjar individers välbefinnande och trygghet

Hållbarhet och globalt ansvar

Målet för temaområdet är att inspirera till en hållbar livsstil som gagnar hållbar utveckling där människors verksamhet anpassas till naturens bärkraft och begränsade resurser. Med kunskap och fakta som underlag kan studerande bli ansvarsfulla aktörer med förmåga och vilja att verka för en hållbar framtid.

Undervisning och verksamhet ska ge studerande en helhetsbild av vilka förändringar som är nödvändiga för att uppnå en hållbar utveckling.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till grundläggande fakta om hållbar livsstil ur ekologisk, ekonomisk, social och kulturell synvinkel
- komma till insikt om att en hållbar livsstil förutsätter att alla delar måste utvecklas i samma riktning

- kunna se hur naturmiljöer, byggda miljöer och sociala miljöer kan bidra till positiva lösningar
- känna till faktorer som påverkar klimatförändringen och hotar den biologiska mångfalden
- kunna förstå hur klimatförändringen påverkar miljö och mänsklig verksamhet
- kunna analysera samband mellan en hållbar livsstil, produktions- och konsumtionsätt samt politiska beslut

Kulturkompetens och internationalism

Målet för temaområdet är att studerande får vidga sin kunskap om olika kulturer, kulturell identitet och mångfald. Studerande ska ges beredskap och kompetens att leva och arbeta i en alltmer internationaliserad värld där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar samverkar och påverkar varandra.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till de mänskliga rättigheterna och kunna reflektera över hur de kan främjas i kulturellt och ideologiskt mångskiftande grupper
- kunna reflektera över kulturarv, värderingar, ekonomi och andra omständigheter som ligger till grund för kulturella identiteter och levnadsvanor, såväl i den egna åländska vardagen som i övriga världen
- på ett positivt sätt kunna stärka sin kulturella identitet
- utveckla sin kännedom om olika kulturer och förstå olika kulturfenomen utgående från skiftande livssituationer
- med respekt och tolerans verka i kulturellt mångskiftande nätverk och miljöer

Mediekunskap och informationsteknologi

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes förståelse för mediekulturen. Studerande ska utveckla sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska budskap i olika former och i olika sammanhang.

Temaområdet innebär att studerande ska

- fördjupa och utveckla sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska olika former av texter
- på ett ansvarsfullt sätt kunna utnyttja olika medier
- fördjupa sin insikt om språkets fundamentala betydelse
- lära sig att på ett ansvarsfullt sätt söka, välja, använda och dela olika typer av texter vid informationsökning och i studier
- utveckla sin förmåga att kommunicera och påverka
- öva sig i mediekritik genom att studera och analysera samhällsrelaterade, ekonomiska och kulturella faktorer som påverkar mediernas verksamhet
- känna till centrala upphovsrättsliga regler och normer för yttrandefrihet samt ur ett medieperspektiv kunna analysera etiska och estetiska frågor

Teknologi och samhälle

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes förståelse för hur den tekniska utvecklingen har påverkat samhällsutvecklingen. Människan har byggt och kommer att bygga världen med teknikens hjälp. Tekniska lösningar bygger på kunskap om naturlagar och -fenomen. Med teknikens hjälp kan människor med kunskaper och kreativitet hitta lösningar som gagnar hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge studerande möjlighet att bedöma teknologiska utvecklingstrender och -alternativ utifrån etiska och ekonomiska grunder, men också ur välbefinnande- och säkerhetsperspektiv. Studerande ska också ha möjlighet att arbeta i digitala miljöer.

Temaområdet innebär att studerande ska

- bedöma tekniska fenomen och reflektera över följderna av tekniska innovationer och olika utvecklingsmöjligheter på det teknologiska området
- förstå människans förhållande till teknologin och kunna reflektera kring teknologins roll och betydelse för levnadsvanor, samhällsförändringar och miljöns tillstånd
- våga utnyttja sina egna möjligheter, sin kreativitet och förmåga att lösa problem samt lära sig se misstag som en erfarenhet i en kreativ process
- utveckla sin samarbetsförmåga och företagsamhet
- bekanta sig med företag och innovativa aktörer i arbetslivet
- kunna göra förnuftiga tekniska val som konsument och medborgare
- kunna reflektera över samband och samverkan mellan teknologi, ekonomi och politik
- bedöma hur olika tekniska alternativ påverkar utvecklingen i arbetsliv, arbetsform och sysselsättning

9.2.2 Nyckelkompetenser för livslångt lärande

Nyckelkompetenserna för livslångt lärande innefattas i de yrkesinriktade examensdelarnas krav på yrkesskicklighet, i de gemensamma examensdelarnas mål för kunnandet och i deras bedömningskriterier. Syftet med nyckelkompetenserna är att stöda sådan kompetensutveckling som behövs för kontinuerligt lärande, vid hantering av situationer i arbetslivet och i framtidens nya utmaningar.

Studerande ska i sin utbildning utveckla en hållning som ger beredskap för att ständigt utveckla sitt lärande. Vid utformning av undervisning och lärmiljö ska helheten betonas så att studerande

- förbättrar sin förmåga till lärande och problemlösning
- drar försorg om sin hälsa, säkerhet och funktionsförmåga
- inser vikten av initiativförmåga och företaganda
- utvecklar kompetens att delta, påverka och bidra för en hållbar framtid
- förbättrar sin interaktion och sin förmåga till samarbete
- utvecklar sin kommunikationsförmåga
- utvecklar sitt matematisk-naturvetenskapliga kunnande och sin tekniska kompetens
- utvecklar en kulturell medvetenhet
- lär sig agera yrkesetiskt

I den grundläggande yrkesutbildningen ska nyckelkompetenser för livslångt lärande beaktas såväl vid undervisning som vid bedömning².

9.3 Studerande med annan språkbakgrund än svenska

Utbildningen ska arrangeras så att studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att utveckla sina färdigheter i svenska och därmed få redskap att klara den grundläggande yrkesutbildningen och få möjlighet att utöva sitt yrke på arbetsmarknaden.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har rätt till stöd för lärande som ger dem möjlighet att utveckla sitt kunnande i svenska och sin kommunikativa kompetens. Skolans läroplan ska innehålla

² EUs nyckelkompetenser är följande: kommunikation på modersmålet och ett främmande språk, matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens, digital kompetens, lära att lära, social och medborgerlig kompetens, initiativförmåga och företaganda samt kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG).

detaljerade bestämmelser om vilka stöd som skolan erbjuder studerande med annan språkbakgrund än svenska. Studerande har också rätt till specialundervisning som punktinsats. Inom ramen för de två kompetenspoäng som är hänvisade för undervisning i främmande språk inom examensdelen ”Kommunikation och interaktion” kan skolan erbjuda studerande med annan språkbakgrund stödundervisning i svenska.

Undervisningen i alla examensdelar ska utformas på ett sådant sätt att studerande med annan språkbakgrund får stimulans och stöd för sin språkliga och kommunikativa utveckling.

Studerande med annan språkbakgrund ska i sina studier i svenska ges möjlighet på basen av en pedagogisk bedömning och diskussion att bli bedömd enligt det mål och den kravnivå som gäller för undervisningen i svenska som andraspråk.

9.4 Utbildningsform

Den grundläggande yrkesutbildningen är organiserad i program som omfattar 180 kompetenspoäng (kp). Genom införandet av kompetenspoäng anpassas den grundläggande yrkesutbildningen till ECVET-systemet (European Credit system for Vocational Education and Training). De inlärningsresultat som kan förväntas under ett år motsvarar enligt ECVET 60 poäng. Den grundläggande yrkesutbildningen är därför indelad i examensdelar som är fördelade över tre år. Studietiden kan beroende på studerandes förkunskaper, erfarenhet och individuella förutsättningar förkortas eller förlängas. Studerande har rätt att förlänga sin studietid till fyra år.

Skolan ska vid utformandet av läroplan beakta de internationella konventioner som landskapsregeringen gett sitt samtycke till.

Kompetenspoäng införs i den grundläggande yrkesutbildningen fr.o.m. 1.8.2016. De kompetensområden som leder till yrkesinriktad grundexamen följer fr.o.m. 1.8.2015 systemet med kompetenspoäng.

Skolan kan även ordna annan utbildning och då ska läroplansgrundens bestämmelser i tillämpliga delar följas. Med annan utbildning avses kompletteringsutbildning, vidareutbildning, fortbildning och kursverksamhet.

Kompetenspoäng och värderingen av examensdelarnas omfattning fastställs utgående från vilken svårighetsgrad och betydelse det kunnande som ingår i examensdelen har i förhållande till de krav på yrkesskicklighet och de mål för kunnandet som gäller hela examen. Varje examensdel ska bedömas utifrån de mål för yrkesskicklighet och kunnande som är fastställda för varje examensdel.

Utbildningen kan ha en flexibel undervisningsform och kan också helt eller delvis genomföras självständigt. Studiernas upplägg fastställs individuellt i studerandes personliga studieplan. Grundläggande yrkesutbildning kan även ordnas som läroavtalsutbildning. Läroavtal är ett arbetsavtal som följer lagen om läroavtalsutbildning (1998:59) och utformas individuellt. Läroavtalsutbildningen ska i tillämpliga delar följa läroplansgrunder och läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen.

En grundläggande yrkesutbildning som leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning omfattar 180 kp som fördelas enligt följande:

Yrkesinriktade examensdelar	135 kp, varav 90 kp är obligatoriska och 45 kp är valbara
Gemensamma examensdelar	35 kp som omfattar allmänna ämnen
Fritt valbara examensdelar	10 kp

Fördelningen mellan obligatoriska och valbara yrkesinriktade examensdelar inom fastställda 135 kp kan variera mellan de olika kompetensområdena.

Vid uppgörande av läroplan för de kompetensområden som leder till grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen och grundexamen inom sjöfart ska skolorna följa de examensgrunder som fastställts av utbildningsstyrelsen, föreskrift 79/011/2014 (grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen) och föreskrift 66/011/2014 (grundexamen inom sjöfart) eller senare föreskrifter som gäller berörda grundexamina.

Vid uppgörande av läroplan för de kompetensområden som leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning ska skolorna följa det upplägg som beskrivs i avsnitt 9.4.1, 9.4.2, 9.4.3, 9.4.4 och 9.4.5.

9.4.1 Grunder för yrkesinriktade examensdelar

Undervisningen i yrkesämnen är indelad i yrkesinriktade examensdelar som omfattar 135 kp. De obligatoriska yrkesinriktade examensdelarna omfattar i regel 90 kompetenspoäng och de valbara 45 kompetenspoäng. Fördelningen mellan de obligatoriska och valbara examensdelarna varierar mellan kompetensområdena.

Vid uppgörandet av de **yrkesinriktade examensdelarna** ska skolan följa

- utbildningsstyrelsens föreskrift 39/011/2014 ”Grundexamen inom bilbranschen” för gymnasieexamen inom bilbranschen
- utbildningsstyrelsens föreskrift 76/011/2014 ”Grundexamen inom byggnadsbranschen” för gymnasieexamen inom byggbranschen
- utbildningsstyrelsens föreskrift 77/011/2014 ”Grundexamen inom el- och automationsteknik” för gymnasieexamen inom el- och automationsteknik
- utbildningsstyrelsens föreskrift 59/011/2014 ”Grundexamen inom företagsekonomi” för gymnasieexamen inom företagsekonomi
- utbildningsstyrelsens föreskrift 44/011/2014 ”Grundexamen inom hotell-, restaurang- och cateringbranschen” för gymnasieexamen inom hotell-, restaurang- och cateringbranschen
- utbildningsstyrelsens föreskrift 81/011/2014 ”Grundexamen inom husteknik” för gymnasieexamen inom husteknik (VVS)
- utbildningsstyrelsens föreskrift 43/011/2014 ”Grundexamen inom hårbranschen” för gymnasieexamen inom frisör
- utbildningsstyrelsens föreskrift 85/011/2014 ”Grundexamen i informations- och kommunikationsteknik” för gymnasieexamen i informations- och kommunikationsteknik
- utbildningsstyrelsens föreskrift 50/011/2014 för gymnasieexamen inom maskin- och metallbranschen
- landskapsregeringens beslut 95U2, 17.5.2016 grunder för gymnasieexamen inom samhälleligt och socialt yrkesområde

eller senare föreskrifter och beslut som kompletterar eller förändrar examensdelarnas innehåll. Om skolorna som valbara yrkesinriktade examensdelar önskar använda yrkesinriktade examensdelar från andra kompetensområden används vederbörande föreskrift. I läroplanen ska anges vilka examensgrunder som utgör grund för de yrkesinriktade examensdelarna.

En åländsk examen ska följa av landskapsregeringen fastställda läroplansgrunder.

I läroplanen för yrkesinriktade examensdelar ska skolan beskriva mål för yrkeskunnandet och bedömningskriterier som fastställer mål och kravnivå för studerandes behärskande av

- arbetsprocessen
- arbetsmetoder, - redskap och - material
- den kunskap som ligger till grund för arbetet
- nyckelkompetenser för livslångt lärande

Bedömningskriterierna ska beskrivas på tre nivåer: nöjaktig, god och berömlig nivå.

I läroplanen ska för varje yrkesinriktad examensdel anges andelen lärande i arbete (LIA). Läroplanen ska också innehålla en beskrivning av de yrkesprov som ingår i examensdelen och hur utvärdering och bedömning av yrkesprov verkställs. Skolan ska också redogöra för bedömningen av examensdelen.

Studenter har rätt att som valbar yrkesinriktad examensdel om 15 kompetenspoäng räkna studier i den allmänbildande utbildningen som är en del av HUTH (se 9.4.5).

9.4.2 Grunder för gemensamma examensdelar

Undervisningen i de gemensamma examensdelarna är indelade i fyra examensdelar med allmänna ämnen och omfattar 35 kompetenspoäng. De gemensamma examensdelarna är obligatoriska för alla. De gemensamma examensdelarna ska komplettera och fördjupa studentens yrkeskunskande. Undervisningen i de gemensamma examensdelarna ska vara branschriktade och ge studenterna insikt i yrkesområdet. För att uppnå detta mål ska skolan ge lärare i yrkesämnena och lärare i gemensamma examensdelar möjlighet till ett kontinuerligt samarbete och pedagogiskt erfarenhetsutbyte. Det är också önskvärt att lärare i de gemensamma examensdelarna får möjlighet att knyta kontakter med arbetslivet.

Studenter ska i undervisningen i allmänna ämnen ges möjlighet att träna sin samarbetsförmåga, sina sociala och kommunikativa färdigheter och sitt digitala kunskande.

De gemensamma examensdelarna omfattar 35 kp och är indelade i fyra examensdelar:

”Kunskande i kommunikation och interaktion”, 11 kompetenspoäng, som innefattar

- Svenska, 5 kp
- Engelska, 4 kp
- Främmande språk, 2 kp

”Kunskande i matematik och naturvetenskaper”, 9 kompetenspoäng, som innefattar

- Matematik, 6 kp
- Fysik och kemi, 2 kp
- Informations- och kommunikationsteknik, 1 kp
-

”Kunskande som behövs i samhället och arbetslivet”, 8 kompetenspoäng, som innefattar

- Samhällsfärdighet, 1 kp
- Arbetslivsfärdighet, 1 kp
- Företagsamhet och företagsverksamhet, 1 kp
- Upprätthållande av arbetsförmåga, idrott, motion och hälsokunskap, 5 kp
-

”Socialt och kulturellt kunskande”, 7 kp, som innefattar

- Kännedom om olika kulturer, 2 kp
- Miljö- och hållbarhetskunskande, 1 kp
- Undervisning i svenska, engelska och samhällsfärdighet, 4 kp

Inom ramen för examensdelen ”Socialt och kulturellt kunskande” ges undervisning i svenska 1 kp och i engelska 2 kp som inriktas på kulturkännedom samt undervisning i samhällsfärdighet 1 kp som inriktas på Ålands självstyrelse och dess bakgrund, kultur, språkliga status och demilitarisering.

Studerandes prestationer inom denna undervisning bedöms inom examensdelen ”Socialt och kulturellt kunnande”.

Studerande har av särskilda skäl rätt att ansöka om att ersätta kompetenspoängen för främmande språk med utökad kommunikation. Detta ska noteras på examensbetyget.

Mål, centralt innehåll och bedömningskriterier för de allmänna ämnena som ingår i gemensamma examensdelar framgår av Läroplan för allmänna ämnen inom grundläggande yrkesutbildning, som är fastställd av landskapsregeringen (100 U2/31.5.2016).

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att inom ramen för främmande språk, 2 kp, förkovra sina kunskaper i svenska.

9.4.3 Grunder för fritt valbara examensdelar

Studerande ska ges möjlighet att välja fritt valbara examensdelar för att fördjupa och bredda sin yrkeskompetens. De valbara ämnena omfattar 10 kompetenspoäng.

De fritt valbara examensdelarna ska genomföras med godkänd bedömning för att räknas in i studerandes personliga studieplan på 180 kp.

På ansökan kan studerande beviljas rätt att delta i undervisning som ges av andra skolor och räkna dessa studier tillgodo som fritt valda examensdelar. Kurser som avlagts i den allmänbildande utbildningen kan tillgodoräknas som fritt valbara examensdelar såvida de inte tillgodoräknats som allmänna ämnen inom de gemensamma examensdelarna. Också undervisning och kompetensutveckling som anordnas av olika organisationer kan också på studerandes initiativ räknas som fritt valbara examensdelar. Rektor kan också på studerandes ansökan bevilja studerande rätt att inom ramen för fritt valbara examensdelar få räkna relevant arbetspraktik tillgodo som erkänt kunnande.

För de examensdelar som erbjuds i enlighet med landskapsregeringens grunder ska skolan utarbeta krav på yrkesskicklighet, föremål för bedömningen och bedömningskriterier.

Skolan ska erbjuda följande studier som fritt valbara examensdelar:

9.4.3.1 Studieteknik, 2 kp

Målet är att studerande ska komma till insikt om sitt eget lärande och hitta vägar till att förbättra inlärningsprocessen. Undervisningen i studieteknik ska ge studerande olika strategier för eget lärande och egen kompetensutveckling.

9.4.3.2 Främmande språk, 2 – 4 kp

a) *Främmande språk som A2-språk*

Studerande kan erbjudas möjlighet att välja språk på A2-nivå som bygger på grundskolans språkkunskaper

b) *Främmande språk som B-språk*

Studerande kan erbjudas möjlighet att välja att läsa ett språk från nybörjarnivå eller som en fortsättning på kunskaper inhämtade i språkundervisningen i examensdelen ”Kommunikation och interaktion”.

9.4.3.3 Företagsamhet och entreprenörskap, 3 – 6 kp

Målet är att utveckla studerandes förmåga att omvandla idéer till handling genom att främja kreativitet, innovation och egenföretagande. Studerande ska utveckla en idé till en produkt eller tjänst, få kunskap om administrativa förfaranden för att starta ett företag och göra upp en preliminär affärsverksamhetsplan och ekonomiplan. Målet är att studerande inom ramen för examensdelen ska

grunda ett företag, verka i det grundade företaget samt avsluta dess verksamhet. Arbetet kan göras i samarbete med arbetslivet.

9.4.3.4 Fritt skapande/produktutveckling, 2 – 8 kp

Målet är att utveckla den studerandes kreativitet. Den studerandes förmåga till nyskapande och nytänkande, förmåga att hitta nya lösningar och lösa problem med nya metoder ska uppmuntras. Undervisningen ska bidra till att studerande utvecklar tilltro till sina personliga resurser och stimulera studerandes kreativitet och lust att anta utmaningar. Studerande ska i undervisningen komma till insikt om sitt eget ansvar för att omsätta idéer till praktisk verksamhet. Tyngdpunkten i undervisningen läggs på att självständigt utforska och utveckla idéer med betoning på processen från idé till produkt. Experimentellt arbete och formgivning är utgångspunkt där studerande kan skapa produkter inom t.ex. teknik, konst, design eller kultur.

9.4.3.5 Förberedelse för arbetsplatshandledaruppgifter, 2 – 5 kp

Målet är att studerande efter avlagd gymnasieexamen med yrkesinriktning ska få beredskap att i sin framtida yrkesroll fungera som handledare på en arbetsplats för studerande inom den grundläggande yrkesutbildning, inom utbildning som förberedelse för fristående examen samt inom läroavtalsutbildning.

Utbildningen består av tre delar:

1. Planering av arbetsförlagd utbildning, yrkesprov och examenstillfälle.
Målet är att studerande får kännedom om utbildningsformerna och examensstrukturen, läroplanen inom sitt eget yrkesområde, den arbetsplatsförlagda utbildningen samt lär sig planera yrkesprov och examenstillfälle. Målet är också att studerande ska kunna informera om utbildningen som ordnas på arbetsplatsen och utveckla sitt arbete som arbetsplatshandledare.
- 2.Handledning av studerande och bedömning av inläring.
Målet är att studerande på ett tydligt sätt lär sig introducera studerande på en arbetsplats, dess arbetsprocesser och – uppgifter. Målet är också att studerande lär sig handleda en annan studerande i arbetet med ändamålsenliga och mångsidiga metoder och tar hänsyn till arbetarskydds- och säkerhetsföreskrifter samt den andra studerandes individuella inlärningsmål.
3. Bedömning av studerandes eller examinandens kunnande.
Målet är att studerande kan bedöma en annan studerandes kunnande vid yrkesprov eller en examinandens kunnande vid examenstillfället utgående från de bedömningskriterier som fastställts i läroplanen.

9.4.3.6 Grundläggande yrkeskompetens inom transportbranschen, 10 kp

Målet är att studerande förvärvar yrkeskompetens enligt kraven för förare av vissa vägfordon för gods- och persontransport. Utbildningen sker i enlighet med examensdel 2.1.1 i utbildningsstyrelsens föreskrift om grundexamen i logistik, föreskrift 61/011/2014.

9.4.3.7 Högskoleförberedande utbildningshelhet, 10 kp

Studerande som avlägger HUTH-paketet kan använda tillgängliga 10 kp fritt valbara examensdelar för sina studier i den allmänbildande utbildningen (se 9.4.5).

9.4.3.8 Yrkesfördjupande samhällsvetenskapligt paket, 4 – 6 kp

Studerande kan fördjupa sitt yrkeskunnande genom studier i nutidsorientering, konflikters och skeendens historiska bakgrund samt i demokrati-, jämlikhets- och jämställdhetsfostran. Examensdelen är inte behörighetsgivande för grundläggande behörighet.

9.4.4 Lärande i arbete

Lärande i arbete (LIA) ingår i alla yrkesinriktade examensdelar, såväl de obligatoriska som de valbara. Lärande i arbete ska ge studerande beredskap för det kommande yrkeslivet och ett livslångt lärande. Genom lärande i arbete utvecklar studerande sin yrkeskompetens. I läroplanen definieras omfattningen av lärande i arbete för varje examensdel.

Omfattningen av lärande i arbete ska vara minst 15 kompetenspoäng och ska successivt ökas så att det senast höstterminen 2020 omfattar minst 30 kompetenspoäng. Omfattningen av lärande i arbete ska framgå av betyget.

Utbildningen i skolan och det lärande i arbetet som sker ute på olika arbetsplatser ska tillsammans utgöra en helhet som motsvarar utbildningens mål. LIA-perioderna ska vara tillräckligt långa och sammanhängande så att studerande lär sig förstå vad arbetet innebär och vilka krav som ställs på en yrkesverksam person i branschen.

Lärande i arbete kan även utformas så att det ger den studerande möjligheten att utföra perioder av lärande i arbete inom ramen för egen företagsverksamhet inom branschen. Endast i undantagsfall kan en studerande fullgöra lärande i arbete i skolans övningsföretag/-verkstad, skolfartyg eller genom motsvarande arrangemang.

Det är möjligt att arbetsplatsförlägga hela eller delar av examensdelarna.

Skolan ska etablera ett samarbete med olika företag som på ett allsidigt sätt kan ge studerande lärande i arbete som en kvalitativ och målinriktad del av utbildningen. Studerande, skola och företag tecknar ett skriftligt avtal som klargör målen, villkor och vederbörandes rättigheter och skyldigheter. Studerande har rätt till kontinuerlig handledning under perioderna av lärande i arbetet. Lärare ska ges förutsättningar att samarbeta med arbetslivet.

Skolan har ansvar för att se till att studerande får tillräcklig handledning under lärande i arbete. Skolan har också ansvar för planering och genomförande av LIA, vilket inkluderar informationen till arbetslivet. Skolan ansvarar också för lärarnas arbetslivskunskaper och fortbildning samt utbildning av arbetsplatshandledare och bedömare.

Ansvarig lärare ska besöka arbetsplatsen för lärande i arbete och ge sitt stöd till studerande och till handledare på arbetsplatsen.

9.4.5 Högskoleförberedande utbildningshelhet inom kompetensbaserad utbildning

Studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen ska kunna förbereda sig för studier på högskolenivå genom att avlägga den högskoleförberedande utbildningshelheten, HUTH (ÅLR beslut 16U2/28.10.2015). Studerande ska då studierna i den grundläggande yrkesutbildningen inleds välja om de önskar avlägga HUTH-studier. Studierna ordnas av Ålands lyceum och genomförs i enlighet med grunderna för läroplanen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen. HUTH-studierna omfattar 52 kp.

HUTH-studierna består av sju kurser i svenska, sju kurser i engelska, sju kurser i matematik, kort kurs, fem kurser samhällskunskap, två kurser i fysik, kort kurs, en kurs kemi, kort kurs och en kurs i geografi enligt läroplanen för den allmänbildande gymnasieutbildningen, totalt 30 kurser i Ålands lyceum. HUTH ger grundläggande behörighet för högskolestudier och särskild behörighet i samhällskunskap och naturkunskap (Sh2 och Nk2) i Sverige.

HUTH-studierna utgör sammanlagt 52 kp och ersätter och tillgodoräknas på följande sätt:

- 27 kp av de gemensamma examensdelarna ersätts av HUTH-studier
- 15 kp av de yrkesinriktade valbara examensdelarna

- 10 kp fritt valbara examensdelarna

Studeringarna måste avläggas 8 kp av följande ämnen inom de gemensamma examensdelarna i den grundläggande yrkesutbildningen för att erhålla gymnasieexamen med yrkesinriktning:

- Informations- och kommunikationsteknik, 1 kp (examensdelen Kunskande i matematik och naturvetenskaper)
- Arbetslivsfärdigheter, 1 kp (examensdelen Kunskande som behövs i samhället och arbetslivet)
- Företagsamhet och företagsverksamhet, 1 kp (examensdelen Kunskande som behövs i samhället och arbetslivet)
- Upprätthållande av arbetsförmåga, idrott, motion och hälsa, 5 kp (examensdelen Kunskande som behövs i samhället och arbetslivet)

Studeringarna som avlagt alla kurser inom den högskoleförberedande utbildningshelheten, HUTH, erhåller förutom sitt gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning ett betyg över avlagda studier utfärdat av Ålands lyceum med bedömning enligt den allmänbildande gymnasieutbildningens vitsordsskala (ÅLR beslut 39U2/24.4.2014, ÅLR 2014/5331).

9.4.6 Examen

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning. I gymnasieexamen med yrkesinriktning ingår ett gymnasieexamensbetyg och ett yrkesprovsbetyg vilka utfärdas av Ålands yrkesgymnasium.

Den grundläggande yrkesutbildningens omfattning motsvarar nivå b enligt yrkeskvalifikationsdirektivet (2005/36/EG).

9.5 Lärmiljö

Den kompetensbaserade yrkesutbildningen ska baseras på verksamheten i arbetslivet. Skolans undervisning, metoder och lärmiljöer ska präglas av detta mål.

Utbildningens pedagogiska miljö ska i sin helhet organiseras på ett sådant sätt att det skapas stimulerande lärandesituationer och så att den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande främjas.

Det är rektors, biträdande rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö som möjliggör utmanande lärandesituationer och upplevelse av sammanhang och helhet i utbildningen.

I läroplanen konkretiseras de värderingar som utbildningen särskilt vill lyfta fram för att skapa en ändamålsenlig och trivsam lärmiljö. Dessa värderingar ska bygga på den värdegrund som är formulerad i denna läroplansgrund.

Studeringarna ska erbjudas meningsfulla praktiska övningsuppgifter så att de på ett konkret sätt har möjlighet att utveckla sitt yrkeskunskande.

Eftersom en del av den grundläggande yrkesutbildningen sker genom lärande i arbete ska skolan försäkra sig om att också den delen av utbildningen sker på ett tryggt och säkert sätt. Skolan ska utveckla ett sådant samarbete med arbetslivet att studeringarna under lärande i arbete förkovrar sitt kunskande i enlighet med läroplanens mål och får en realistisk bild av vad arbetslivet kräver.

Det är rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö där alla känner trygghet och trivsel och som uppmuntrar till och ger utrymme för kreativitet. Hur ordning, trygghet, välbefinnande och trivsel främjas beskrivs i läroplanens allmänna del. Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier. Skolans rektor ska tillse att planen utformas i enlighet med bilaga 5, följs och vid behov revideras. Skolan ska även ha en krisplan för akuta kriser såsom våld, olycksfall, olyckor och dödsfall (se bilaga 6).

Skolan ska utarbeta trivselregler i syfte att främja intern ordning, arbetsro, välbefinnande, trygghet och trivsel (se bilaga 6).

9.6 Studiehandledning

Studiehandledningen syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och är en uppgift inte bara för studiehandledare utan för alla som hör till undervisnings- och handledningspersonalen samt handledare i lärande i arbete.

Studiehandledningen ska

- underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier
- stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier och identifiera sin lärprocess
- informera om yrkes- och arbetslivet
- orientera om regler, rättigheter och skyldigheter i arbetslivet
- informera om olika utbildningar för vidarestudier

Informationen om yrkeslivet och om olika utbildningar för vidarestudier ska presenteras på ett allsidigt sätt så att studerande får en allsidig bild. Informationen ska även presenteras på ett sätt som bidrar till jämställdhet mellan könen.

Den generella studiehandledningen ska beakta den ökade internationaliseringen. Studiehandledningen ska

- ge information om villkor för arbete och studier utomlands och de arbetsmarknads- och studievillkor som gäller inte bara på Åland, utan också inom Norden och EU, men också globalt
- ge en inblick i den mer internationella arbetsmarknaden

Läroplanen ska beskriva hur studiehandledningen förverkligas.

9.7 Stöd för lärande och studier

Syftet med stöd för lärande och studier är att stöda studerande som av olika orsaker tillfälligt har svårigheter att följa studietakten och eller som har behov av särskilt stöd.

9.7.1 Stödundervisning

Den studerande som har tillfälliga eller avgränsade svårigheter att klara studierna med godkänt resultat ska erbjudas stödundervisning.

Initiativet till stödundervisning tas av lärare eller av den studerande. I de fall den studerande är minderårig kan initiativet även tas av vårdnadshavaren.

Stödundervisningsinsatser kan handla om punktinsatser i form av studietekniskt stöd, men kan även handla om stöd under en längre tid. Planering och utvärdering av längre stödundervisningsinsatser ska ta sin utgångspunkt i utbildningen som helhet och beakta den studerandes behov och aktuella förutsättningar.

Den grundläggande principen för olika former av stöd är inkludering och ett fullvärdigt deltagande. Det innebär att stöd ordnas så att den studerande så långt det är möjligt deltar i den gemensamma undervisningen inom den utbildning han/hon blivit antagen till.

Skolan ska i läroplanen konkretisera och beskriva hur stödundervisningen förverkligas.

9.7.2 Specialundervisning

Specialundervisning kan ges utöver eller som ett alternativ till den övriga undervisningen till studerande som har lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter. Specialundervisning kan också ges till studerande som har ett diagnostiserat behov på grund av funktionsnedsättning eller därmed jämförbar orsak.

Inom den grundläggande yrkesutbildningens kompetensområden ska enskilda studerande som är i behov av särskilt stöd erbjudas specialundervisning individuellt eller i grupp. Utgångspunkten ska vara att de studerande ska avlägga gymnasieexamen/ grundexamen enligt kraven på yrkesskicklighet, målet för kunnandet och bedömningskriterierna i läroplanen. I undervisningen som ges som specialundervisning är det främsta målet att den studerande avlägger gymnasieexamen/grundexamen med hjälp av sådana stöd- och handledningsåtgärder och specialarrangemang som motsvarar studerandes behov. Undervisningen kan anpassas om den studerande i något ämne eller någon examensdel inte uppnår kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet på nivå N1 i läroplanen. För examensdelen utarbetas då anpassade krav på yrkesskicklighet eller mål för kunnandet och bedömning av kunnandet. Anpassade krav på yrkesskicklighet eller mål för kunnandet kan utarbetas för en eller flera examensdelar. Innan ett beslut om anpassning fattas ska den studerande lämna in eventuella utlåtanden och andra nödvändiga dokument.

Rektor ska tillse att det för varje studerande utarbetas en individuell plan (IP, se punkt 10.1) där behovet av specialundervisning beskrivs samt vilka stödåtgärder, särskilda undervisningsarrangemang och individuella specialtjänster den studerande får.

9.8 Erkännande av tidigare studier och kunnande inom den grundläggande yrkesutbildningen

Tidigare studier som den studerande genomfört på annat håll eller kunnande som den studerande förvärvat genom arbete ska erkännas inom den grundläggande yrkesutbildningen om det uppnådda kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i aktuell examen. Den studerande kan genom erkänt kunnande få examensdelar som ingår i en yrkesinriktad examen eller delområden av de gemensamma examensdelarna avlagda. Det tidigare förvärvade kunnandet kan omfatta en hel examensdel eller endast en del av en examensdel. För varje studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen bör skolan utifrån det kunnande som de förvärvat tidigare bestämma individuellt hur och när de genomför examensdelarna. På det viset blir avläggandet av examen flexibla, överlappande studier kan undvikas och utbildningstiden förkortas.

Till studier som genomförts på annat håll eller kunnande som förvärvats på annat sätt räknas yrkesstudier, gymnasiestudier, yrkeshögskole- eller universitetsstudier, andra fristående studier och kurser efter grundskolan, utlandsstudier, studier vid öppen högskola, folkhögskola, medborgar- eller arbetarinstitut samt kunnande som förvärvats i arbete och fritidsverksamhet.

Vid validering och erkännande av kunnande ansvarar skolan för att det kunnande som valideras och erkänns motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och bedömningskriterierna i läroplanen. Skolan ansvarar för att det finns en tillräcklig utredning över det kunnande som den studerande önskar få erkänt och att den visar att kunnandet som erkänns är aktuellt.

9.8.1 Erkännande av kunnande från en tidigare avlagd yrkesutbildning

Studierande som avlagt en annan yrkesinriktad utbildning som leder till examen enligt grunder som fastställts senare än 1999, kan få kunnandet erkänt enligt följande:

- För de yrkesinriktade examensdelarna om det förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet i examensdelen
- För de gemensamma examensdelarna 32 kompetenspoäng enligt följande:
 - o Kunnande i kommunikation och interaktion, 11 kp (svenska och engelska)
 - o Kunnande i matematik och naturvetenskap, 9 kp (matematik, kemi, fysik och IKT)
 - o Kunnande som behövs i samhället och i arbetslivet, 8 kp (Samhällskunskap, Arbetslivskunskap, Företagsamhet, Idrott och hälsa)
 - o Socialt och kulturellt kunnande, 4 kp (Svenska, engelska och samhällsfärdigheter)
- För de yrkesinriktade valbara examensdelarna i en omfattning av högst 15 kp om det förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet i examensdelen
- För de fritt valbara examensdelarna i en omfattning av 10 kp

När antalet kompetenspoäng bestäms för examensdelar vilkas omfattning angetts i studieveckor, utgår man från täckningen, svårighetsgraden och betydelsen av det kunnande som ingår i dem i förhållande till kraven på yrkesskicklighet i den examen som avläggs.

9.8.2 Erkännande av kunnande från gymnasiestudier

Kunnande som den studierande förvärvat genom att avlägga den allmänbildande utbildningens hela lärokurs erkänns i en yrkesinriktad gymnasieexamen på följande sätt:

- För de gemensamma examensdelarna omfattande 35 kompetenspoäng erhålls 27 kompetenspoäng genom erkännande

Dessutom kan studierande i enlighet med sina val få kunnande erkänt för

- De yrkesinriktade valbara examensdelarna 15 kompetenspoäng
- De fritt valbara examensdelarna 10 kompetenspoäng

Studierande som inte har avgångsbetyg från den allmänbildande utbildningen men har genomgått lärokurser i olika läroämnen och fått ett slutligt vitsord kan få sitt kunnande erkänt i en yrkesinriktad gymnasieexamen genom att få delområden av de gemensamma examensdelarna tillgodoräknade. Även enskilda kurser (inget slutligt lärokursvitsord) kan erkännas. Kompetenspoängen för enskilda kurser enligt den allmänbildande utbildningens läroplan motsvarar 1,5 kompetenspoäng.

9.8.3 Erkännande av kunnande från tidigare avlagda examensdelar i en fristående examen samt från studier vid högskola eller universitet

En studierande som tidigare avlagt examensdelar inom ramen för fristående examen eller för studier vid högskola eller universitet kan få kunnande erkänt på följande sätt:

- För de yrkesinriktade examensdelarna om det förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet i examensdelen
- För de yrkesinriktade valbara examensdelarna i en omfattning av 15 kp
- För de fritt valbara examensdelarna i en omfattning av 10 kp

Dessutom kan kunnande erkännas från studier vid högskola inom ramen för gemensamma examensdelar om det förvärvade kunnandet motsvara målen för kunnandet.

När kunnande erkänns för de fritt valbara examensdelarna bestäms omfattningen utifrån det förvärvade kunnandets täckning, svårighetsgrad och betydelse i förhållande till kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnande i den examen som avläggs.

Om kunnande erkänns på basis av en fristående examen antecknas som vitsord godkänd.

9.8.4 Erkännande av kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet

Kunnande som studerande förvärvat i arbetsuppgifter som till exempel sommararbete kan erkännas. Om det kunnande som den studerande förvärvat via arbetserfarenhet omfattar en examensdel inom ramen för de yrkesinriktade examensdelarna vars krav på yrkesskicklighet eller mål för kunnandet och bedömningskriterierna har angetts i läroplanen för aktuell examen ska den studerande påvisa sitt kunnande i ett yrkesprov för att få ett vitsord. Om kunnandet täcker endast en del av en examensdel ska den studerande inhämta det kunnande som behövs och därefter bedöms kunnandet för hela examensdelen.

Då kunnande som förvärvats genom arbetserfarenhet erkänns inom ramen för fritt valbara examensdelar, ska skolan fastställa vad studerande lärt sig i sitt arbete. Examensdelen namnges enligt det förvärvade kunnandet och kunnandets omfattning bestäms enligt det förvärvade kunnandets svårighetsgrad, omfång och betydelse i förhållande till kraven på yrkesskicklighet i de yrkesinriktade examensdelarna. Vitsordet kan anges med vitsordet godkänd.

Kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet ska i samtliga fall stöda kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet i den examen som avläggs.

9.8.5 Erkännande av utlandsstudier och kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet utomlands

Utlandsstudier och kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet utomlands kan erkännas om kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och bedömningskriterierna i de examensdelar som ingår i läroplanen för den aktuella utbildningen och om kunnandet har bedömts. I det fallet antecknas i betyget examensdelens namn och omfattning samt vitsord i enlighet med läroplanen. Om det inte finns bevis på studiernas överensstämmelse ska den studerande visa sitt kunnande på ett sådant sätt att det kan bedömas. Kunnande som inte motsvarar någon examensdel eller bedömts enligt en skala som inte är jämförbar med den skala som används inom den grundläggande yrkesutbildningen kan erkännas inom de fritt valbara examensdelarna. Kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet utomlands erkänns på samma sätt som kunnande som förvärvats via arbetserfarenhet inomlands (9.8.4).

9.8.6 Erkännande av övrigt kunnande

Studier avlagda vid folkhögskolor, medborgar- och arbetarinstitut eller andra utbildningar kan erkännas om studierna motsvarar kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet i examen. Skolan ansvarar för att de tidigare studierna motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och bedömningskriterierna i examen. Om studerande inte har ett vitsord för studierna ska kunnandet visas genom en validering på lämpligt sätt och bedömas i förhållande till de mål och bedömningskriterier som anges i aktuell läroplan. Endast om kunnandet erkänns inom ramen för fritt valbara examensdelar kan det bedömas med vitsordet godkänd enligt utbildningsanordnarens direktiv.

Kunnande som förvärvats genom icke-formellt och informellt lärande som till exempel fritidsverksamhet, bilskola, värnplikt eller civiltjänst kan erkännas. Skolan beslutar hur kunnande erkänns. Besluten om erkännande av kunnande fattas utifrån hur väl det förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet i de yrkesinriktade examensdelarna eller målen för kunnandet i de gemensamma examensdelarnas ämnen eller i de fritt valbara examensdelarna som anges i läroplanen.

9.9 Bedömning

Bedömningen syftar enligt 19 § i gymnasielagen till att leda och stimulera studerande i deras studier. Bedömningen har som mål att handleda, motivera och uppmuntra studerande att nå sina mål och stöda studerande så att de utvecklar en positiv jaguppfattning och växer som yrkesmänniskor.

Bedömningen ska ge information om studerandes kunskande till studerande, vårdnadshavare, arbetsgivare och andra utbildningsanordnare.

Den studerande ska kontinuerligt under studiernas gång få muntlig och skriftlig information om mål och kravnivå samt fastställda principer för hur studieprestationerna bedöms. För att säkra lärares och studerandes rättsskydd ska informationen alltid ges i förväg innan studierna i respektive examensdel inleds. Även i efterhand, på studerandes eller vårdnadshavares begäran, ska en utredning kunna presenteras över hur bedömningsprinciperna har tillämpats.

9.9.1 Bedömning av lärande

Lärare och handledare ska kontinuerligt under studietiden ge studerande respons med bedömning av lärande så att studerande kan utveckla sin yrkesidentitet och kan komplettera och vid behov förändra sina tidigare kunskaps- och handlingsmodeller. Genom denna respons stöds studerandes yrkesmässiga utveckling i önskad riktning och studerande kan bearbeta sina inlärningserfarenheter med lärare och erfarna yrkesutövare.

Lärare och handledare ska under examensdelen ge studerande en konkret beskrivning av vad studerande kan och vad som behöver utvecklas. Responsen ska vara uppmuntrande, motiverande och handledande.

Bedömning av lärande utgör grund för studerandes rätt att delta i yrkesprov. Studerande som inte behärskar kunnandet i examensdelen på en nöjaktig nivå har inte rätt att gå upp i yrkesprov. Skolan ska erbjuda och ge stöd för lärande om studerande har svårigheter att klara sina studier och uppnå den yrkesskicklighet som krävs. Innan yrkesprov genomförs, har ansvarig lärare skyldighet att utifrån fastställda bedömningskriterier kontrollera att studerande har förutsättningar att klara yrkesprovet.

Skolan ska i läroplan beskriva hur bedömningen av lärande förverkligas och dokumenteras i studerandes personliga studieplan.

9.9.2 Studerandes egenbedömning

Studerande ska vara en aktiv part i sin lärprocess och ta ansvar för sitt eget lärande och utveckla sin förmåga att självständigt lära och förbättra sin yrkeskompetens. Studerande ska därför kontinuerligt redovisa sin egen uppfattning av lärande i förhållande till läroplanens uppställda mål för kunnande. På detta sätt får studerande redskap för ett kontinuerligt utvecklande av yrkeskunnande och för livslångt lärande.

Skolan ska i läroplanen närmare precisera hur studerandes egenbedömning förverkligas.

9.9.3 Bedömning av kunnande

Kraven på yrkesskicklighet i den grundläggande yrkesutbildningen är bestämda utgående från det kunnande som förutsätts i arbetslivet.

Bedömningen av kunnande ges med vitsord på tre nivåer:

Nöjaktiga	1
Goda	2
Berömliga	3

Yrkesinriktade examensdelar, både de obligatoriska och valbara, och de gemensamma examensdelarna och de fritt valbara examensdelarna ska bedömas med vitsord i skala 1 - 3. De fritt valbara examensdelarna kan bedömas med godkänd/underkänd enligt skolans beslut.

Studering som erhåller bedömning på **nöjaktig nivå** fungerar i bekanta arbetsuppgifter och arbetar så att slutresultatet är acceptabelt i enlighet med fastställda kvalitetsmål, men studering behöver tidvis handledning. Studering kan använda centrala arbetsmetoder, - redskap och - material som hör till det egna arbetsområdet, men behöver handledning för att skaffa och tillämpa kunskap. Vid bedömning ska beaktas att handledningen på nöjaktig nivå inte är fortlöpande, utan att studering i de olika arbetsmomenten kan ha svårt med något som de behöver handledning i för att komma vidare. Studering som visar kunnande på nöjaktig nivå ska kunna arbeta med grundläggande uppgifter inom branschen och med uppgifter inom sitt specialområde.

Studering som erhåller bedömning på **god nivå** ser sitt arbete som en helhet och arbetar så att slutresultatet motsvarar arbetsuppgiftens krav och avancerar på ett smidigt sätt från ett moment till ett annat. De utför anvisade uppgifter på egen hand och sköter sina arbetsuppgifter från början till slut och ansvarar för sin egen del för arbetet. De använder självständigt arbetsmetoder, -redskap och -material som hör ihop med det egna arbetet. De skaffar och använder på eget initiativ den kunskap som behövs i arbetet.

Studering som erhåller bedömning på **berömlig nivå** utvärderar och utvecklar sitt arbetssätt och sin arbetsmiljö och ser sitt arbete som en del av verksamheten som helhet. De arbetar i enlighet med verksamhetsområdets specialkrav och så att slutresultatet motsvarar förväntningarna. De arbetar systematiskt och skickligt och kan på ett ändamålsenligt sätt anpassa sitt arbete till den övriga verksamheten. De utför inom sitt ansvarsområde självmant även andra arbetsuppgifter än de som anvisats. De väljer de arbetsmetoder, -redskap och -material som bäst passar för det egna arbetet och kan anpassa metoderna till föränderliga situationer. De grundar sitt arbete och sina ställningstaganden på adekvat kunskap och de inhämtar självständigt och självmant ny kunskap.

Vitsorden ges utgående från fastställda kriterier för examen. Det som bedöms är

1. **Behärskande av arbetsprocessen**

Bedömningen ska visa hur väl studering genomför de olika arbetsmomenten, om de genomför momenten i rätt ordning, hur självständigt och ansvarsfullt arbetet utförs samt studerandes förmåga att planera sitt arbete, utvärdera sin insats och utveckla sitt arbetssätt. Om det ingår att göra en plan så bedöms den här.

2. **Behärskande av arbetsmetoder, - redskap och -material**

Bedömningen ska visa hur väl studering behärskar olika arbetsmetoder och kan använda de arbetsredskap, -maskiner och -material som behövs i arbetet.

3. **Behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet**

Bedömningen ska visa studerandes förmåga att tillämpa kunskap och teori i praktiskt utförande och dra konsekventa slutsatser.

4. **Nyckelkompetenser för livslångt lärande**

Bedömningen ska visa hur väl studering behärskar lärande och problemlösning, interaktion och samarbete, yrkesetik samt hälsa, säkerhet och funktionsförmåga.

9.9.3.1 Bedömning av yrkesinriktad examensdel

Varje yrkesinriktad examensdel ska bedömas med ett vitsord i skala 1 – 3.

Yrkesprovet/yrkesproven kan utgöra grund för bedömning av hela examensdelen. Om skolan anser att examensdelens bedömning behöver kompletteras med annan bedömning ska detta beskrivas i

läroplanen. Om annan bedömning utöver yrkesprovet utgör grund för examensdelens bedömning ska de två bedömningarna i förhållande till omfång och svårighetsgrad vägas ihop till ett vitsord för examensdelen. Lärare ger vitsord för examensdelen.

9.9.3.2 Bedömning av gemensamma examensdelar

Studerande ska bedömas i alla allmänna ämnen som ingår i gemensamma examensdelar med vitsord i skala 1 – 3. Om det i ämnet ingår flera kompetenspoäng ges vitsord efter varje avslutad del av ämnet. I läroplanen ska skolan precisera i vilken omfattning per kompetenspoäng vitsord ges. Då studerande avlagt alla kompetenspoäng inom ämnet med godkänt vitsord ges ett slutvitsord för ämnet. Ämnesvitsorden ska noteras i studerandes personliga studieplan och i studiekort. Studiekortet ges som bilaga till examensbetyget.

På examensbetyget noteras ett vitsord för varje gemensam examendel, så att studerande får ett vitsord i examensdelen ”Kunnande i kommunikation och interaktion”, ett i ”Kunnande i matematik och naturvetenskaper”, ett i ”Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet” och ett i ”Socialt och kulturellt kunnande”. Vitsorden i de olika ämnena vägs samman till examensdelens vitsord i förhållande till antalet kompetenspoäng i ämnet.

Delar av examensdelen ”Socialt och kulturellt kunnande” genomförs genom undervisning i svenska, engelska och arbetslivfärdigheter. Studerandes prestationer i denna undervisning ska dokumenteras och bedömas i examensdelen ”Socialt och kulturellt kunnande”.

9.9.3.3 Bedömning av fritt valda examensdelar

De fritt valda examensdelarna bedöms i skala 1 – 3 såvida skolan inte i läroplanen fastställer att examensdelarna ska bedömas som godkända.

9.9.3.4 Bedömning vid tillgodoräknande av studier

Studerande har rätt att på ansökan tillgodoräkna sig studier som genomförts i andra skolor eller få erkänt kunnande för prestationer som förvärvats på annat sätt. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas tillgodo i de examensdelar som enligt läroplanen ska bedömas med siffror, bedöms kurserna med siffror. Studerande måste, om skolan så anser, påvisa sitt kunnande genom tilläggsprestationer. På examensbetyget antecknas i fotnot var eller på vilka grunder studierna har avlagts.

De kurser eller motsvarande prestationer som genomförts vid andra skolor omvandlas till den grundläggande yrkesutbildningens vitsordsskala enligt tabell i bilaga 3.

Studier i utlandet tillgodoräknas på samma sätt och omvandlas till den grundläggande utbildningens vitsordsskala.

Om man inte kan avgöra om ett vitsord som avlagts vid en annan utbildning/skola motsvarar ett högre eller lägre vitsord ska det högre vitsordet användas.

Studerande som avlagt HUTH erhåller ett vitsord i de olika gemensamma examensdelarna baserat på de vitsord som erhållits i den allmänbildande gymnasieutbildningen omräknade till skala 1 – 3 enligt tabell i bilaga 3. I examensdelarna ”Kunnande i matematik och naturvetenskaper” och ”Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet” ingår studier såväl i den allmänbildande som den grundläggande yrkesutbildningen. Studierna i den allmänbildande utbildningen omräknas till yrkesutbildningens skala och utgör tillsammans med yrkesutbildningens vitsord underlag för examensdelens bedömning. Schema för omräkning finns i bilaga 7.

Studerande som avlagt HUTH får erkänt kunnande omfattande 15 kp inom ramen för valbara yrkesinriktade examensdelar och 10 kp inom ramen för fritt valbara examensdelar. Studerandes bedömning i HUTH omräknas från den allmänbildande utbildningens vitsordsskala till den grundläggande yrkesutbildningens skala. Schema för omräkning finns i bilaga 7.

Studering som avlagt enskilda kurser i olika läroämnen enligt den allmänbildande utbildningens läroplan kan få erkänt kunnande och bedömas om studierna motsvarar läroplanens mål och innehåll i någon examensdel. Varje enskild kurs motsvarar 1,5 kp. Prestationerna omräknas till den grundläggande yrkesutbildningens vitsordsskala.

9.9.4 Yrkesprov

Kunnandet i varje yrkesinriktad examensdel, både de obligatoriska och de valbara ska bedömas i minst ett yrkesprov. Kunnandet inom de fritt valbara examensdelarna ska också bedömas med yrkesprov, om de är yrkesinriktade. Även de gemensamma examensdelarnas enskilda ämnen kan bedömas i samband med yrkesprov. Yrkesprovet ska förläggas till examensdelens slutskede.

Vid yrkesprovet ska studerande visa sitt yrkeskunnande och få bedömning. Yrkesrådet i branschen ska vara delaktigt i planeringen och ska godkänna yrkesprovets utformning, genomförande och bedömning.

Skolan ska samarbeta med arbetsplatser för att planera, genomföra och bedöma yrkesproven.

Yrkesprov kan avläggas i en eller flera examensdelar vid samma tillfälle, men varje examensdel ska tilldelas ett skilt vitsord.

Studerande ska genomföra sitt yrkesprov i en så realistisk arbetsmiljö som möjligt, gärna så att studerande utför för yrket förekommande arbetsuppgifter på en arbetsplats. Om detta inte är möjligt kan yrkesprovet utföras på skolan, men scenariot ska vara så likt en arbetsplats som möjligt.

Läroplanen ska för varje examensdel beskriva ansvarsfördelningen vid yrkesprov, hur yrkesprovet är utformat och vilka bedömningskriterier som ska tillämpas. Efter varje yrkesprov ska det arrangeras ett utvärderingssamtal, där lärare, handledare på arbetsplats och studerande ska delta. Vid utvärderingssamtalet ska studerande värdera sin insats och presentera inom vilka moment studerande anser sig behöva förbättra sin yrkesskicklighet. Studerande ska också vid utvärderingssamtalet få respons av såväl läraren som handledaren. Den studerandes egenbedömning är ett viktigt underlag för bedömningen av yrkesprovet. Lärare och arbetsplatshandledare ska efter detta utvärderingssamtal bedöma yrkesprovet i enlighet med fastställda bedömningskriterier och skriftligt motivera bedömningen. Det är lärarens uppgift att se till att bedömningen följer bedömningskriterierna i läroplanen. Studerande ska ha en aktiv roll vid utvärderingssamtalet.

Lärare, arbetsplatshandledare och studerande ska gemensamt bestämma tidpunkt för yrkesprov. Studerande ska ha möjlighet att förbereda sig inför uppgiften. Förberedelse sker genom den undervisning som hör till examensdelen och genom lärande i arbete. Skolan ska se till att studerande får tillräckligt stöd och tillräcklig handledning för att kunna avlägga yrkesprovet med nöjaktig bedömning.

Studerande har inte rätt att delta i ett yrkesprov om lärare bedömer att studerande inte har kunskaper att avlägga provet med nöjaktig bedömning. Studerande ska i så fall få kunskap om på vilka områden han/hon bör förbättra sitt kunnande innan yrkesprov är aktuellt. Om lärare och handledare under yrkesprovet finner att studerande inte har kompetens att genomföra provet ska provet avbrytas och studerande ska efter handledning och övning ges möjlighet att på nytt delta i ett yrkesprov.

Varje yrkesinriktad examensdel ska bedömas i åtminstone ett yrkesprov. Bedömningen ska ske utifrån de krav på yrkeskunnande och de kriterier som är fastställda för examensdelen.

Efter yrkesprovet ska studerande, lärare och handledare hålla ett utvärderingssamtal där samtliga parter presenterar sina erfarenheter och utvärderar studerandes prestation. Studerande ska presentera en egen utvärdering vid samtalet och ska ha möjlighet att ge en kompletterande bild av sin insats.

Lärare och handledare ska gemensamt bedöma studerandes prestationer i med vitsord i skala 1 - 3. De ska väga samman sin bedömning till ett vitsord. Lärare och handledare ska motivera och dokumentera

sin bedömning. Lärare och handledare har rätt att vid bedömningen beakta studerandes insatser under lärande i arbete och respons av kunder. Yrkesprovets vitsord, inklusive motiveringar, ska antecknas på en bedömningsblankett som ska arkiveras. De olika yrkesprovets vitsord dokumenteras på yrkesprovsbetyget.

9.9.5 Förnyad bedömning

Studerande som inte har slutfört sina studier eller de yrkesprov som hör till examen med godkänt resultat ska erbjudas möjlighet att slutföra sina studier och på nytt visa sitt kunnande i yrkesprov. Examen ska dock avläggas inom fyra (4) år.

Skolan ska i läroplan närmare beskriva hur omtagning och förnyelse av prestation ordnas.

Studerande ska alltid bedömas enligt de kriterier som är fastställda i gällande läroplan.

Studerande har också rätt att höja sitt vitsord även om bedömningen varit godkänd. Studerande som tilldelats examensbetyg kan inte få ett nytt examensbetyg med höjda vitsord. Studerande tilldelas ett betyg över avlagda prestationer.

9.9.6 Rättelse av bedömning

Studerande som är missnöjd med bedömningen av sin prestation eller med tillgodoräknande av studier som fullgjorts i annan utbildning eller på annat sätt visat kunnande, kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar efter det att studerande fått del av bedömningen. I 22 § gymnasielagen finns bestämmelser om rättelse av prestation. I läroplanen ska regler för rättelse av bedömning beskrivas närmare.

Studerande som är missnöjd med yrkesprovets vitsord har rätt att inom 14 dagar muntligt eller skriftligt begära rättelse hos bedömarna. Om studerande är missnöjd med bedömarnas svar kan studerande inom 14 dagar vända sig till yrkesrådet och begära rättelse. Om studerande är missnöjd med yrkesrådets svar kan studerande vända sig till landskapsregeringen och begära omprövning.

Studerande ska informeras om sin lagenliga rätt att begära rättelse över bedömning.

9.10 Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning

Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning utfärdas då den studerande fullföljt studierna i de examensdelar som ingår i kompetensområdet och avlagt de yrkesprov som ingår i examensdelarna med godkända vitsord.

Gymnasieexamensbetyget består av ett examensbetyg som redovisar vitsord för de olika examensdelar som ingår i kompetensområdet och ett yrkesprovsbetyg som redovisar vitsord för de olika yrkesproven.

Gymnasieexamensbetyget undertecknas av rektor och yrkesprovsbetyget undertecknas av yrkesrådets ordförande. Av betyget ska framgå vilka studier som tillgodoräknats och eventuella studier som avlagts enligt en individuell plan.

Skolan kan utfärda ett nytt examensbetyg endast om det finns ett uppenbart fel i betyget. Det felaktiga betyget måste inlämnas till skolan som ser till att betyget makuleras och förstörs.

9.11 Övriga betyg och intyg

Skolan har rätt att utfärda följande betyg och intyg

- *Examensbetyg för yrkesinriktad kompletterings- eller vidareutbildning*
Betyg utfärdas då studerande fullföljt de examensdelar som gäller för utbildningen och avlagt de yrkesprov som ingår i examen med godkända vitsord. Yrkesinriktad kompletteringsutbildning eller vidareutbildning är utbildningar som leder till en examen inom vuxenutbildningen, såsom servitör, sommelier, barmästare, restaurangkonkitor och bagare.

- *Betyg över slutförda studier*
Betyg utfärdas över utbildning som inte leder till examen. Utbildning som inte leder till examen kan vara utbildningar inom yrkesinriktad specialundervisning samt kompletterings- och vidareutbildning som inte leder till examen.
- *Skiljebetyg*
Skiljebetyg utfärdas till studerande som inte fullgjort utbildningen och avbryter sina studier eller genomgår utbildningen med underkända prestationer. I skiljebetyget antecknas bedömningen av de examensdelar och yrkesprov som slutförts eller enbart att examensdelarna har avlagts eller är underkända.
- *Betyg över avlagda examensdelar och yrkesprov*
Betyg över godkända prestationer ges till en studerande som har slutfört en eller flera examensdelar eller avlagt ett eller flera yrkesprov.
- *Intyg för arbetsmarknaden*
Ålands yrkesgymnasium utfärdar intyg över valideringstillfället/tillfällen på basis av visat kunnande.

Rektor undertecknar betyg och intyg. Intyg över avlagda yrkesprov undertecknas av yrkesrådets ordförande. Betyg och intyg utfärdas i enlighet med anvisningar av Ålands landskapsregering.

10. YRKESINRIKTAD SPECIALUNDERVISNING

Skolan ska erbjuda yrkesinriktad specialundervisning i särskilda kompetensområden och ska fastställa anpassade läroplaner och bedömningskriterier inom respektive kompetensområde. Skild utbildning för yrkesträningsundervisning kan även utformas. I de anpassade läroplanerna för kompetensområdena fastställs målen för kunnandet och hur de enskilda målen bedöms, hur utbildningen genomförs och vilka undervisningsmetoder som används. Skolan ska översända de fastställda anpassade läroplanerna för respektive program till Ålands landskapsregering för kännedom (17 § LL 13/2011).

De yrkesinriktade utbildningarna med anpassad läroplan är avsedda för studerande med funktionsnedsättning eller därmed jämförbar orsak och som därför är i behov av särskilt stöd. Antalet studieplatser till utbildningarna ska följa gällande dimensioneringsbeslut.

10.1 Individuell plan

Vid anpassad undervisning utarbetas alltid en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) för den studerande, som bland annat innehåller en personlig studieplan.

En individuell plan (IP) som beskriver hur undervisningen ordnas ska utarbetas för varje studerande inom specialundervisningen. Den individuella planen ska utarbetas i samråd med den studerande och om den studerande är minderårig med vårdnadshavaren, representanter från den tidigare skolan, lärarna och sakkunniga inom studerandevården.

Den individuella planen ska innehålla:

- grunden för den läroplan som följs i undervisningen
- examens omfattning
- den yrkesmässiga kompetens utbildningen leder till
- den anpassade läroplan som följs med beaktande av den studerandes individuella behov
- de särskilda undervisningsarrangemang och studerandevårdstjänster som den studerande får

- andra individuella service- och stödåtgärder
- motiveringen för specialundervisningen samt
- principer och tidpunkter för uppföljning och utvärdering av den studerandes framsteg inom olika områden och olika sätt på vilka den studerande kan visa sitt kunnande

Den studerandes framgång följs upp under utbildningens gång och de individuella målen och stödåtgärderna ska korrigeras vid behov. Den individuella planen ska utvärderas och uppdateras minst 2 ggr/år tillsammans med den studerande och om den studerande är minderårig med vårdnadshavare.

10.2 Övergripande mål

Målet för den yrkesinriktade specialundervisningen är att den studerande når en sådan yrkeskompetens att sysselsättning i arbetslivet lyckas. Efter avslutad utbildning ska den studerande kunna:

- utföra enklare arbetsuppgifter av varierande art inom respektive bransch under någon annans överinseende
- arbeta enligt instruktioner
- ansvara för sina arbetsuppgifter
- fungera som medlem i ett arbetslag
- i sitt arbete beakta ekonomiska, ergonomiska, hygieniska och miljö- och säkerhetsaspekter

10.3 Utbildningens struktur och omfattning

Den yrkesinriktade specialundervisningen är organiserad i kompetensområden som omfattar 180 kompetenspoäng. Utbildningen är organiserad i examensdelar som är fördelade på tre år. Studietiden kan beroende av studerandes individuella förutsättningar och behov förlängas till fyra år.

Den yrkesinriktade specialundervisningen ska bestå av yrkesinriktade examensdelar, gemensamma examensdelar och fritt valbara examensdelar. Inom de yrkesinriktade examensdelarna ska det ingå lärande i arbete (LIA). Utbildningarnas struktur ska följa den fördelning mellan yrkesinriktade examensdelar – gemensamma examensdelar – fritt valbara examensdelar som finns fastslagen i gällande läroplansgrunder.

10.4 Grunder för yrkesinriktade examensdelar

Undervisningen i yrkesämnen inom den yrkesinriktade specialundervisningen är indelade i yrkesinriktade examensdelar som omfattar 135 kompetenspoäng. I läroplanernas ämnesdel beskrivs de yrkesinriktade examensdelarna inom respektive kompetensområde med anpassade krav på yrkesskicklighet och mål för kunnandet samt bedömning av kunnandet. I läroplanen ska det framgå var och hur läroplansgrundernas temaområden kommer att tas upp i undervisningen. Läroplanen ska klargöra när kunnandet bedöms med yrkesprov eller med annan metod. Bedömningskriterier på en anpassad nivå ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå.

10.5 Grunder för gemensamma examensdelar

Undervisningen i de gemensamma examensdelarna är indelade i fyra examensdelar med allmänna ämnen till en omfattning av 35 kompetenspoäng. I läroplanernas ämnesdel ska de gemensamma examensdelarna beskrivas med mål och kunnande på anpassad nivå med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå i studierna. Bedömningskriterier på en anpassad nivå ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. Beskrivningen ska basera sig på den läroplan i allmänna ämnen för grundläggande yrkesutbildning som landskapsregeringen

fastställt. Bedömningen av de gemensamma examensdelarna kan i tillämpliga delar integreras med bedömningen av yrkesämnena i form av yrkesprov.

10.6 Grunder för fritt valbara examensdelar

Undervisningen i de fritt valbara examensdelarna omfattar 10 kompetenspoäng. De fritt valbara examensdelarna ska ge den studerande möjligheter att fördjupa eller bredda sitt kunnande inom yrkesområdet eller inom andra valbara examensdelar som erbjuds inom Ålands yrkesgymnasium. I läroplanernas ämnesdel ska de valbara ämnena beskrivas med mål och kunnande på anpassad nivå med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå i studierna. Anpassade bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå.

10.7 Lärande i arbete (LIA)

Lärande i arbete ska ingå som ett naturligt inslag i utbildningen som helhet och knyts till lämpliga examensdelar. Lärande i arbete inom den yrkesinriktade specialundervisningen ska ge den studerande beredskap för sysselsättning inom arbetslivet. Omfattningen av lärande i arbete ska vara minst 15 kompetenspoäng och successivt öka så att det senast hösten 2020 omfattar minst 30 kompetenspoäng inom respektive utbildningsprogram.

10.8 Bedömning och betyg

Bedömning av den studerande i den yrkesinriktade specialundervisningen ska följa de bedömningskriterier som fastställts i den anpassade läroplanen. En studerande med funktionsnedsättning och därmed jämförbar orsak ska vid bedömning av studieprestationerna ges möjligheter till specialarrangemang, exempelvis muntliga prov. Skolan utarbetar och fastställer de anpassade kraven på yrkesskicklighet och målen och bedömningskriterierna i examensdelen samt målen och bedömningskriterier för de gemensamma examensdelarna. Vitsordsskalan ska vara densamma som används i allmänhet.

När kraven på yrkesskicklighet eller målen i en examen har anpassats med stöd av 14 § i gymnasielagen, ska detta antecknas i betyget. En fotnotsanteckning om de anpassade kraven på yrkesskicklighet eller målen ska göras både på avgångsbetyget och på yrkesprovsbetyget. Den studerande ska få ett examensbetyg även om examensmålen har anpassats. Yrkesproven kan bedömas verbalt inom specialundervisningen.

En anpassad studiegång kan få konsekvenser för yrkesmässig kompetens eller behörighet till fortsatta studier. Den studerande ska veta att en utbildning som genomgått enligt anpassade krav på yrkesskicklighet kan inverka på möjligheterna till fortsatta studier och framgång i dem. För att möjliggöra ett ställningstagande till eventuella konsekvenser ska sådana utredas och skriftligen klargöras för den studerande och för vårdnadshavaren.

Om det kunnande som anges i kraven på yrkesskicklighet och målen till väsentliga delar blir bristfälligt ska ett betyg över slutförda studier ges i stället för examensbetyg. I en bilaga beskrivs vad den studerande kan bäst/den studerandes kunnande.

10.9 Yrkesträningsundervisning

Yrkesträningsundervisningen förverkligas i form av en skild utbildning inom den grundläggande yrkesutbildningen. Yrkesträningsundervisningen omfattar 180 kompetenspoäng som den studerande fullföljer på tre år och som ska slutföras senast inom fyra år.

Målsättningen är att den studerande utvecklar sådana grundläggande kunskaper som han/hon, utgående från sina individuella förutsättningar, behöver för att kunna leva ett vuxenliv som innehåller meningsfullt boende och meningsfull fritid samt lämpligt arbete.

Undervisningen ska stöda den studerandes positiva utveckling genom att stärka hans/hennes självkänsla och ge den studerande förutsättningar att, självständigt eller med handledning, fatta beslut.

Undervisningen ska även lära den studerande att samverka med andra och vara delaktig i det demokratiska samhället.

Undervisningen ska också utveckla en viss yrkeskompetens hos den studerande som möjliggör att han/hon kan utföra praktiska arbetsuppgifter inom ett eller flera kompetensområden. För utvecklandet av den studerandes yrkeskompetens behöver han/hon få kännedom om centrala grundregler för en arbetsgemenskap. Den studerande behöver även ges möjlighet att, med handledning, träna de arbetsmetoder som kan behövas för utförandet av olika praktiska arbetsuppgifter som kan vara lämpade för den studerande.

För yrkesträningsundervisningen ska en läroplan utformas som följer fastställda läroplansgrunder för den yrkesinriktade specialundervisningen och, i tillämpliga delar fastställda läroplaner för aktuella kompetensområden inom den grundläggande yrkesutbildningen. Utgående från läroplanen utarbetas individuellt uppgjorda studieplaner (IP).

Den individuella planen (IP) ska utvärderas och revideras i relation till den studerandes aktuella möjligheter och framtidsplaner.

Den studerandes prestationer bedöms utgående från de individuella målsättningarna som ställts upp i den individuella planen. I bedömningen av hur den studerande har uppnått målen kan, i tillämpliga delar, de bedömningsprinciper användas som normalt tillämpas inom den yrkesinriktade utbildningen.

I slutet av utbildningen, som komplement till betyget, ska den studerandes kompetenser meddelas med ett skriftligt omdöme och med muntlig respons. Utlåtandet ska beskriva den studerandes starka sidor, speciella förmågor och eventuella behov av framtida stöd.

Bilaga 1: Timfördelning för allmänbildande gymnasieutbildning

Ämne	Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning		Naturvetenskaplig inriktning		Estetisk inriktning		Hälsa och idrott	
	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹
Svenska och litteratur	6	3	6	3	6	3	6	3
Obligatoriska språk²								
Engelska (A1-språk)	6	3	6	3	6	3	6	3
Finska, avancerad kurs A2-språk	6		6		6			
Finska, franska och tyska, fortsättningskurs (A2-språk)	7	2	7	2	7	2	7	2
Finska, franska, spanska och tyska (B-språk)	8	1	8	1	8	1	8	1
Valfria språk³ (A2- eller B-språk)								
Finska, franska, ryska, spanska och tyska		1-9		1-9		1-9		1-9
Matematik								
Kort lärokurs eller Lång lärokurs	6 10	2 3	10	3	6 10	2 3	6 10	2 3
Humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskap								
Religion eller livsåskådningskunskap ⁴	2	4	2	4	2	4	2	4
Filosofi	2	2	2	2	2	2	2	2
Psykologi	1	4	1	4	1	4	1	4
Historia	4	2	3	3	4	2	3	3
Samhällskunskap ⁵	4	1	4	1	4	1	4	1
Naturvetenskaper								
Biologi	2	3	2	3	2	3	2	3
Geografi	1	3	1	3	1	3	1	3
Fysik	1	1	6	2	1	1	1	1/7
Kemi	1	1	3	2	1	1	1	1/4
Idrott och hälsvetenskaper								
Idrott	4	3	4	3	4	3	4	3
Hälsa och idrott							6	
Hälsokunskap	1	2	1	2	1	2	3	
Konst- och kulturvetenskaper								
Bildkonst	2 1-2	6-7	1	7	2 1-2	8-9 8 ⁶	1 1	7
Dans								
Musik	0-1	3-4		4	0-1	11-12 ⁶		4
Teater och drama	0-1	3-4		4	0-1	3-4		4
Informationsteknik		4		4		4		4
Lärandestategi	1		1		1		1	
Temastudier		3		3		3		3
	Obligatoriska kurser: 50-56 + 8 kurser fördjupning inom humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskap eller språk		Obligatoriska kurser: 59-61 + 3 kurser fördjupning inom naturvetenskaper		Obligatoriska kurser: 50-56 kurser + 8 kurser fördjupning inom konst- och kulturvetenskaper		Obligatoriska kurser: 57-62 kurser.	

1. Minimiantalet valfria kurser. Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 75 kurser.
2. Förutom engelska ska angivet antal obligatoriska kurser i ett A- eller B-språk ingå i studierna. Studerande på inriktningen hälsa och idrott kan välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
3. Utöver engelska och ett valfritt främmande språk kan studerande välja valfritt antal kurser i A- eller B-språken. Studerande på hälsa och idrott kan dock enbart välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
4. Studerande som inte tillhör en evangelisk-luthersk församling kan välja att istället för religion läsa livsåskådningskunskap.
5. I de obligatoriska kurserna i samhällskunskap ingår en kurs som behandlar Ålands historia, självstyrelsens utveckling och Åland som ett självstyrt mikrosamhälle.
6. Studerande på estetiska inriktningen har åtta obligatoriska kurser i sitt inriktningsämne. Om studerande väljer att inrikta sig på dans eller musik sker undervisningen vid Ålands musikinstitut.

Bilaga 2: Antalet obligatoriska allmänna ämnen i gemensamma examensdelar inom den grundläggande yrkesutbildningen

Kunnande i kommunikation och interaktion	11 kp
Svenska	5 kp
Engelska	4 kp
Främmande språk	2 kp
Kunnande i matematik och naturvetenskaper	9 kp
Matematik	6 kp
Fysik och kemi	2 kp
Informations- och kommunikationsteknik	1 kp
Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet	8 p
Samhällsfärdighet	1 kp
Arbetslivsfärdighet	1 kp
Företagsamhet och företagsverksamhet	1 kp
Upprätthållande av arbetsförmåga, idrott, motion och hälsokunskap	5 kp
Socialt och kulturellt kunnande	7 kp
Kännedom om olika kulturer	2 kp
Miljö- och hållbarhetskunnande	1 kp
Svenska, engelska och samhällsfärdighet	4 kp

Bilaga 3: Jämförelsetabeller

Den allmänbildande gymnasieutbildningen på Åland och i riket är organiserad i kurser. Den grundläggande yrkesutbildningen på Åland och i riket är organiserad i kompetenspoäng. Det kunnande som i genomsnitt förvärvas under ett år motsvarar till sin omfattning 60 kompetenspoäng. Enskilda kurser inom den allmänbildande gymnasieutbildningen motsvarar ungefär 1,5 kompetenspoäng inom den grundläggande yrkesutbildningen. I Sveriges gymnasieutbildning motsvarar 25 gymnasiepoäng den studerandes kompetens till en omfattning av 1,5 kompetenspoäng.

Allmänbildande gymnasieutbildning på gymnasienivå	Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå
1 kurs	1,5 kompetenspoäng

Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå	Sveriges gymnasieutbildning
1,5 kompetenspoäng	25 gymnasiepoäng

En jämförelse av systemen mellan olika utbildningar och länder kan behövas vid tillgodoräknande av den studerandes tidigare kunskaper. En jämförelse av systemen kan även behövas vid fastställande av vissa ämnens omfattning för att ge den studerande möjligheten att erhålla utökad behörighet för fortsatta studier på högre nivå. Vid jämförelsen är det viktigt att se till mål och centralt innehåll för berörda ämnen, inte enbart till studiernas omfattning (kurs, kompetenspoäng, gymnasiepoäng).

Tabellen nedan jämför vitsordsskalorna på Åland, i riket och i Sverige.

Åland allmänbildande gymnasieutbildning	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-3	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-5	Finland gymnasieutbildning	Sverige gymnasieutbildning (Gy 2011)	Sverige gymnasieutbildning (gamla)
Berömliga 10	Berömliga 3	Berömliga 5	Utmärkta 10	a	Mycket väl godkänd
Berömliga 9			Berömliga 9	b	MVG
Goda 8	Goda 2	Goda 4	Goda 8	c	Väl godkänd VG
Goda 7		Goda 3	Goda 7	d	Väl godkänd VG
Nöjaktiga 6	Nöjaktiga 1	Nöjaktiga 2	Försvärliga 6	e	Godkänd G
Nöjaktiga 5		Nöjaktiga 1	Hjälpliga 5		Godkänd G

I den av landskapsregeringen fastställda läroplanen i obligatoriska allmänna ämnen för den grundläggande yrkesutbildningen framgår i bilaga en jämförelse av Ålands, rikets och Sveriges språkstudier på gymnasialstadienivå med Europarådets dokument för bedömning av språkförmågan³.

³ Common European Framework of Reference (CEF)

Bilaga 4: Centrala bedömningsindikatorer

Bedömningsindikatorerna är ett kvalitativt mått på den studerandes kunskaper. De uttrycker kännetecken för den studerandes kunskaper i relation till läroplansgrundernas övergripande mål. Bedömningsindikatorerna ger en grund för konkretisering av bedömningskriterier för vitsord i utbildningarnas läroplaner.

Berömliga prestationer

1. Den studerande har förmåga att på ett djupgående sätt lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i komplexa situationer, komplexa frågor eller fenomen
2. Den studerande har mycket god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt och ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan på ett berömligt sätt beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar mångsidigt och nyanserat olika aspekter av ämnet eller yrkesområdet och presterar arbeten som är av mycket hög kvalitet
5. Den studerande behärskar mångsidigt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har mycket god förmåga att använda sig av olika typer av information på ett kritiskt och mångsidigt sätt. Den studerande har en skarp iakttagelseförmåga vid urval och kan göra mycket goda bedömningar
7. Den studerande har mycket goda förutsättningar för fortsatta studier.

Goda prestationer

1. Den studerande har god förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i vanligt förekommande situationer och vanligt förekommande frågor eller fenomen
2. Den studerande har god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt eller ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar de centrala aspekterna av ämnet och presterar arbeten som är av god kvalitet
5. Den studerande behärskar ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har god förmåga att, i enlighet med givna modeller, använda sig av olika typer av information och kan göra relevanta urval och bedömningar
7. Den studerande har goda förutsättningar för fortsatta studier.

Nöjaktiga prestationer

1. Den studerande har nöjaktig förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i tränade situationer och i relation till enklare uppgifter
2. Den studerande kan, med stöd av modeller och instruktioner, göra enklare etiska, estetiska, miljömässiga eller ekonomiska bedömningar av aktuella situationer eller för aktuellt ämne
3. Den studerande kan beakta nödvändiga säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande presterar arbeten som är av acceptabel kvalitet eller behärskar på ett acceptabelt sätt de mest nödvändiga aspekterna av ämnet
5. Den studerande behärskar på ett nöjaktigt sätt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande kan, utgående från givna modeller, hantera information och göra ändamålsenliga urval och acceptabla bedömningar
7. Den studerande har begränsade, men i huvudsak tillräckliga förutsättningar, för fortsatta studier.

Bilaga 5: Krav på yrkesskicklighet, föremål för bedömning och allmänna bedömningskriterier

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier på ett allmänt plan		
	Nöjaktiga N1	Goda G2	Berömliga B3
	Den studerande		
1. Behärskande av arbetsprocessen Bedömning av planering av det egna arbetet, utvärdering av arbetsprestationen och utvecklande av den egna verksamheten.	planerar sitt arbete men behöver handledning i nya situationer eller när arbetsmiljön förändras	planerar sitt eget arbete	planerar självständigt de arbeten och uppgifter som är på hans/hennes ansvar
	utvärderar hur det egna arbetet lyckas	utvärderar under arbetets gång hur det egna arbetet lyckas och klarar självständigt av nya och föränderliga situationer	utvärderar hur det egna arbetet lyckas och motiverar sin utvärdering samt utvecklar och utvärderar sina arbetssätt och sin arbetsmiljö
2. Behärskande av arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial Bedömning av val och användning av sådana arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som lämpar sig för arbetsuppgiften och arbetsmiljön	använder centrala arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som hör ihop med det egna arbetet i arbetssituationer som upprepas, men behöver för en del av dem handledning (metoder, redskap, material anges särskilt för de olika examensdelarna)	använder självständigt arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som hör ihop med det egna arbetet i arbetssituationer	väljer arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som passar bäst för det egna arbetet och använder dem smidigt i föränderliga arbetssituationer
3. Behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet Bedömning av behärskande och tillämpning av den kunskap som behövs i arbetet.	använder den kunskap som ligger till grund för användningen av de vanligaste arbetsmetoderna, redskapen och materialen i arbetsuppgifter som upprepas (dvs. de metoder, redskap, material som angetts i punkt 2), men behöver handledning i att skaffa och tillämpa kunskap	skaffar och använder på eget initiativ den kunskap som behövs i arbetet	skaffar och använder självständigt kunskap i sitt arbete i föränderliga arbetssituationer och motiverar sina avgöranden i fråga om arbetet utgående från den information som han/hon skaffat

4. Nyckelkompetenser för livslångt lärande Lärande och problemlösning Utvärdering av det egna kunnandet som utförare av arbetet och utveckling av arbetet samt av problemlösning och av att göra val och fatta beslut.	söker information under handledning	söker information enligt anvisningar	söker information självständigt
	planerar sitt arbete men behöver handledning i nya situationer eller när arbetsmiljön förändras	planerar sitt eget arbete och utvärderar hur det egna arbetet lyckas under arbetets gång	planerar självständigt de uppgifter som är på hans/hennes ansvar och utvärderar sitt kunnande hur det egna arbetet lyckas samt motiverar sin bedömning
	utvärderar hur det egna arbetet lyckas	tar emot respons och handlar enligt den	utvärderar och utvecklar sina arbetsätt och sin arbetsmiljö
	klarar av bekanta situationer men behöver handledning och stöd i föränderliga situationer och valsituationer	klarar på eget initiativ av föränderliga situationer och valsituationer	utvecklar sin verksamhet utgående från erhållen respons
			fungerar självständigt och ändamålsenligt i olika situationer och kommer på alternativa sätt att fungera i sin verksamhet
Interaktion och samarbete Påvisande av agerande i interaktionssituationer och av samarbetsförmåga.	följer anvisningar som getts för interaktionssituationer när han/hon verkar i sin egen inlärnings- och arbetsgemenskap	handlar på det sätt situationen kräver i sin egen inlärnings- och arbetsgemenskap i olika slags interaktionssituationer	framställer tydligt sin sak och framför konstruktiva olika slags synpunkter
	utför i arbetsgemenskapen uppgifter som är på hans/hennes ansvar men behöver tidvis handledning	utför på eget initiativ i arbetsgemenskapen uppgifter som är på hans/hennes ansvar	fungerar ansvarsfullt, samarbetsvilligt och jämlikt tillsammans med olika slags människor och som medlem i arbetsgemenskapen och gruppen
	fungerar i en bekant arbetsgemenskap och grupp och begär vid behov hjälp av andra	fungerar tillsammans med olika slags människor i arbetsgemenskapen i gruppen	stöder och hjälper andra samt beaktar i sitt arbete det följande arbetsskedet och den följande arbetstagaren

<p>Yrkesetik Bedömning av verksamhet i enlighet med yrkesetiken, yrkets värdegrund och ingångna avtal.</p>	<p>iakttar givna etiska regler och tidtabeller</p>	<p>iakttar givna etiska regler, avtal och bestämmelser samt tidtabeller</p>	<p>fungerar i enlighet med arbetsgemenskapens värderingar, mål, etiska regler, avtal och bestämmelser i föränderliga situationer samt följer tidtabeller</p>
<p>Hälsa, säkerhet och funktionsförmåga Bedömning av verksamhet som upprätthåller hälsa, säkerhet och arbetsförmåga.</p>	<p>följer säkerhetsanvisningar som getts om arbetet och förorsakar inte fara för sig själv eller andra</p>	<p>följer arbetsgemenskapens anvisningar och beaktar i sitt arbete säkerheten för medlemmarna i arbetsgemenskapen och i arbetsmiljön</p>	<p>följer arbetsgemenskapens anvisningar och beaktar i sitt arbete säkerheten för medlemmarna i arbetsgemenskapen och i arbetsmiljön</p>
	<p>säkerställer säkerheten i enlighet med anvisningar</p>	<p>säkerställer säkerheten</p>	<p>säkerställer säkerheten och informerar om faror och risker som han/hon noterat</p>
	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på säkert sätt enligt anvisningarna</p>	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på ett säkert sätt</p>	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på ett säkert sätt</p>
	<p>arbetar i regel ergonomiskt riktigt</p>	<p>arbetar ergonomiskt riktigt</p>	<p>använder säkra, lämpligt belastande och omväxlande arbetsmetoder och uppmärksammar ergonomin</p>

Bilaga 6: Förteckning över planer

En förteckning över de planer som bifogas läroplanens allmänna del och som ska fastställas av skolans styrelse/direktion samt lämnas till landskapsregeringen för kännedom.

1. Studerandevårdsplan

En studerandevårdsplan ska finnas som beskriver hur den gemensamma studerandevården ordnas för att följa upp och främja den studerandes och hela skolans hälsa, välbefinnande och lärande. Studerandevårdsplan ska innehålla en uppskattning av de studerandevårdstjänster som skolan har tillgång till, såsom studerandehälsovård och psykolog- och kuratorstjänster. Planen ska också beskriva hur studerandevårdstjänsterna fördelas mellan individuell studerandevård, gemensam studerandevård och uppgifter som anknyter till samarbete samt utveckling och uppföljning av studerandevården.

Planen ska dessutom beskriva:

- åtgärder som befrämjar hälsa, välbefinnande och trygghet i skolan och lärmiljön
- samarbete och åtgärder som stärker den studerandes delaktighet
- samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas delaktighet
- rutinerna och kutymerna i skolans studerandevårdsgrupp
- samarbetet med ungdomsarbetet, barnskyddet, polisen och övriga parter som behövs för att utveckla studerandevården
- samarbetet mellan hälsorådgivningen och undervisningen i hälsokunskap
- uppföljning och förebyggande av frånvaro samt hur man tar itu med frånvaro
- hur man värnar om att lärmiljön är tillgänglig, hur olyckor förebyggs och hur första hjälpen är ordnad och hur de studerande hänvisas till vård
- hur användningen av tobaksvaror, alkohol och andra rusmedel förebyggs och hur man ingriper mot användningen samt
- samarbetet och kutymerna i anslutning till undersökningar av hälsa, trygghet och välbefinnande inom skolan.

2. Handlingsplan mot mobbning

Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot mobbning, våld och trakasserier. Planen ska beskriva:

- hur mobbning, våld och trakasserier förebyggs och hur man ingriper vid behov
- hur mobbning, våld och trakasserier beaktas på enhets-, grupp- och individnivå
- hur individuellt stöd, vård som behövs, övriga åtgärder och uppföljning i efterhand ordnas, både för förövaren och för den som utsatts
- samarbetet med vårdnadshavarna
- samarbete med de myndigheter som behövs
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetspartners ska göras förtrogna med och informeras om planen samt
- hur planen uppdateras, följs upp och utvärderas.

3. Krishanteringsplan (beredskapsplan)

Verksamheten vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas i en krishanteringsplan. Planen ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar för krissituationer och hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplan. Planen ska beskriva:

- hur man förebygger och förbereder sig för krissituationer och vilka åtgärder som vidtas i akuta krissituationer

- ledningsprinciper, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen i olika krissituationer och när man förbereder sig för sådana
- principer för information och kommunikation, både internt och externt
- hur psykosocialt stöd och eftervård ordnas
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparter ska göras förtrogna med och informeras om planen
- hur beredskapsövning genomförs samt
- hur planen utvärderas och uppdateras

4. *Jämställdhetsplan*

Med hänvisning till 5§ i jämställdhetslagen (FFS 609/1986) ska myndigheter och skolor se till att kvinnor och män har lika möjlighet till utbildning och utveckling inom yrket samt att undervisningen, forskningen och undervisningsmaterialet följer denna lag. Skolan ska ha en jämställdhetsplan som främjar jämställdheten i skolan. Planen ska årligen utarbetas i samarbete med representanter för personalen och studerande och ska beskriva:

- hur jämställdheten förverkligas när en studerande antas, undervisningen ordnas och studieprestationerna bedöms
- klara instruktioner med åtgärder som förebygger och undanröjer sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön
- en kartläggning av jämställdhetsläget och problemen i samband med det samt de nödvändiga åtgärder som planeras
- en bedömning av genomförandet och resultaten av den tidigare planen

5. *Skolans ordningsregler*

I enlighet med 36 § i gymnasielagen ska skolan fastställa regler för hur ordningen och en trygg lärmiljö kan främjas i skolan.

6. *IT-plan*

I enlighet med den IT-strategi för undervisningssektorn på Åland, som landskapsregeringen fastställt att gälla för 2014-2017 ska skolan årligen fastställa tyngdpunktsområden och upprätta en IT-utvecklingsplan som förankras i skolans budget. Målsättningarna i planen måste vara tydliga och mätbara. En uppföljning, utvärdering och uppdatering av IT-utvecklingsplanen görs varje år. Utfallet av IT-utvecklingsplanen beskrivs i skolans verksamhetsberättelse.

Bilaga 7: Nyckel för omräkning av HUTH-kurser vid Ålands lyceum till kp i Ålands yrkesgymnasium

Ämnen inom Ålands yrkesgymnasiums gemensamma examensdelar som ersätts med studier i motsvarande ämnen i Ålands lyceum (HUTH-studier)	Kurser slutförda inom HUTH i Ålands lyceum
<i>Kunnande i kommunikation och interaktion 11 kp</i>	
Svenska 1 – 5	SV1, SV2, SV3 = 3 kurser
Engelska 1 – 4	ENG1, ENG2 = 2 kurser
Främmande språk 1 - 2	ENG3 = 1 kurs
<i>Kunnande i matematik och naturvetenskaper 8 kp</i>	
Matematik 1 - 6	MK0, MK1, MK2 = 3 kurser
Fysik 1	FYK1 = 1 kurs
Kemi 1	KEK1 = 1 kurs
<i>Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet 1 kp</i>	
Samhällsfärdigheter 1	SK1 = 1 kurs
<i>Socialt och kulturellt kunnande 7 kp</i>	
Miljökunedom 1	FYK2 = 1 kurs
Socialt och kulturellt kunnande 1-2	ENG4, SK2, SK5 = 3 kurser

Bedömning och notering av 15 kp inom ramen för valbara yrkesinriktade examensdelar

Valbar yrkesinriktad examensdel 15 kp som del av grundläggande yrkesutbildning i Ålands yrkesgymnasium som ersätts med studier i Ålands lyceum (HUTH-studier)	Kurser slutförda som del av HUTH i Ålands lyceum
15 kp yrkesinriktad examensdel	SV4, SV5, SV6 = 3 kurser
	ENG5, ENG6 = 2 kurser
	MK3, MK4, MK5 = 3 kurser

Bedömning och notering av 10 kp inom ramen för fritt valbara examensdelar

Fritt valbara examensdelar 10 kp som del av grundläggande yrkesutbildning i Ålands yrkesgymnasium som ersätts med studier i Ålands lyceum (HUTH-studier)	Kurser slutförda som del av HUTH i Ålands lyceum
10 kp fritt valbara examensdelar	SV8 = 1kurs
	ENG10 = 1 kurs
	MK9 = 1 kurs
	SK3-4 = 2 kurser
	GEO2 = 1 kurs

Den bedömning som studerande erhållit i sina studier i Ålands lyceum omräknas enligt fastställd skala till vitsord i skala 1 – 3 enligt den grundläggande yrkesutbildningens skala och utgör grund för bedömning av respektive examensdel i Ålands yrkesgymnasium.

Bilaga 8: EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den Gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om han/hon har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
De första grunderna i språket					
	A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta	Den studerande använder sig av det mest centrala	Den studerande kan använda några av de allra	Den studerande förstår skriven text bestående av

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	uttrycksförråd berätta om några bekanta och för den studerande viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för honom/henne viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
A2.1	Den studerande kan utbyta	Den studerande deltar i allt	Den studerande klarar av	Den studerande förstår	Den studerande kan med

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede	tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar honom/henne och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för den studerande. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
A2.2	Den studerande reder sig relativt bra i olika vardagliga	Den studerande deltar i allt högre grad i	Den studerande kan använda språket på ett	Den studerande kan i mycket stora drag följa	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling	kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när han/hon inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.	med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B1.1	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att han/hon behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar honom/henne. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
Fungerande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymerna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
Flytande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
Självständig språkfärdighet, grundnivå					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
Fungerande självständig språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

<i>Kunskapsnivå</i>	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					

Bilaga 9: Tabell som anger nivåkraven för olika språk

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
Övriga språk A	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk B1	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.2	A2.2
Övriga språk B3	A2.1	A2.1	A2.1
Asiatiska och afrikanska språk B3	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)